

**T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
DIŞ İLİŞKİLER VE AVRUPA BİRLİĞİ KOORDİNASYON
DAİRESİ BAŞKANLIĞI**

AB UZMANLIK TEZİ

Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni 2007 Reformu

Tamer KÖSE

ANKARA
2007

Her hakkı saklıdır

ÖZET

Avrupa Birliği Uzmanlık Tezi

Taze Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni 2007 Reformu

Tamer KÖSE

AB Uzman Yardımcısı

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

Avrupa Konseyi, 27 Eylül 2007 tarihinde 1182/2007 sayılı meyve ve sebze sektörüne özel kurallar getiren Konsey Tüzüğünü kabul ederek, meyve ve sebze rejiminde reforma gitmiştir. Reform, meyve ve sebze sektörünü Ortak Tarım Politikası içerisinde yer alan reforma uğramış diğer sektörlerle uyumlu hale getirmeyi amaçlamıştır. Reform, meyve ve sebzelerin işlenmesine yönelik verilen desteklemeleri kaldırmakta, meyve ve sebze sektörünü Tek Ödeme Programı kapsamına dahil etmektedir. Böylece meyve ve sebze üreticileri için çapraz uyum kuralları geçerli kılınmaktadır. Üretici Örgütlerinin çekiciliğini artırmak ve pazarlama zincirindeki rollerini güçlendirmek için özel önlemler olarak verilen desteklemeleri artırmaktadır. Üreticilerin krizlerden daha az etkilenmelerini sağlamak amacıyla da yeni kriz yönetim araçları getirmektedir. Tüketime artırılmasına yönelik olarak da tanıtıma ilişkin yeni desteklemeler getirmektedir. Meyve ve sebze ihracatında verilen ihracat iadeleri reform kapsamında kaldırılmıştır. Reform ayrıca Ortak Tarım Politikasının sadeleştirmesine yönelik ihtiyaçları da karşılamaktadır. Ülkemizin Avrupa Birliği'ne göre üstün olduğu bu sektörde meydana gelen değişlikleri takip etmesi büyük önem arz etmektedir.

2007, 81 Sayfa

Anahtar Kelimeler: Meyve ve sebze 2007 Reformu, Ortak Piyasa Düzeni, Ortak Tarım Politikası, Avrupa Birliği, Üretici Örgütleri, Kriz Yönetimi, 1182/2007

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
KISALTMALAR DİZİNİ	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vii
1 GİRİŞ.....	1
2 MEYVE VE SEBZE SEKTÖRÜNÜN TEMEL UNSURLARI	4
2.1 Dünya Meyve ve Sebze Üretimi	4
2.2 Avrupa Birliği Meyve Üretimi	5
2.3 Avrupa Birliği Sebze Üretimi.....	8
2.4 Meyve ve Sebze Dış Ticareti.....	11
2.4.1 Taze meyve dış ticareti.....	11
2.4.2 Taze sebze dış ticareti	14
2.5 Meyve ve Sebze Tüketimi	17
3 TAZE MEYVE VE SEBZE ORTAK PİYASA DÜZENİNİN TARİHÇESİ.....	19
4 REFORM ÖNCESİ MEYVE VE SEBZE ORTAK PİYASA DÜZENİ.....	21
4.1 Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni'nin Genel Hatları	22
4.1.1 Üretici Örgütleri	22
4.1.2 Branşlararası örgütler	28
4.1.3 Pazarlama standartları	30
4.1.4 Müdahaleler.....	31
4.1.5 Ürünlerin İşlenmesine Yönelik Destek Programları	32
4.2 Mevcut Destek Programlarının Bütçesi.....	33
5 REFORMUN SEBEPLERİ	38
5.1 Pazarlamanın Perakende Zincirlerinde Yoğunlaşması	38
5.2 Üretici Örgütlerinin Sınırlı Çekiciliği	39
5.3 Tüketimdeki Düşüş Engellenmesi	42
5.4 Arz ve Dağıtım Zincirindeki Dengesizlik	42
5.5 Reform Sürecinin Sürekliliği.....	43
5.6 Sadeleştirme	43
5.7 Meyve ve sebze sektörünün Üretimden Bağımsız Desteklerle İlişkisi	44
5.8 Dünya Ticaret Örgütü Taahhütlerine Uygunluk	44
5.9 Kırsal Kalkınma Yardımlarıyla Uyumluluk.....	45

5.10	Kısa Dönemli Krizler	45
5.11	Çevresel Etki	46
5.12	Pazarlama Standartlarının Sadeleştirilmesi	47
6	MEYVE VE SEBZE 2007 REFORMU.....	48
6.1	Reform Süreci.....	48
6.2	Reformun Hedefleri.....	49
6.3	Reformla Başlayan Yenilikler	50
6.3.1	Üretici örgütleri.....	50
6.3.2	Kriz yönetimi	55
6.3.3	Tek ödeme programı	56
6.3.4	Çevre	59
6.3.5	Tanıtım ve tüketim	60
6.3.6	Üçüncü ülkelerle ticaret	61
6.3.7	Sadeleştirme	61
6.3.8	Pazarlama standartları	62
6.3.9	Kırsal Kalkınma desteklerine uyumluluk.....	62
6.3.10	Diğer Tüzüklerdeki değişiklikler ve istisnalar	62
6.3.11	Bütçe	64
7	UYGULAMA TAKVİMİ.....	67
8	SONUÇ	68
9	KAYNAKÇA	72
	EKLER	75
	Ek 1: Türkiye ve AB üyesi ülkelerin 2004/2006 dönemi yıllık toplam toplam meyve üretim miktarları.....	76
	Ek 2: Avrupa Birliğinde 2006 yılında hasat edilen başlıca meyvelerin üretim miktarları	77
	Ek 3: Türkiye ve AB üyesi ülkelerin 2004/2006 dönemi yıllık toplam toplam sebze üretim miktarları.....	78
	Ek 4: Avrupa Birliğinde 2006 yılında hasat edilen başlıca sebzelerin üretim miktarları	79
	Ek 5: Taze meyve ve sebze ortak piyasa düzenine tabi ürünler ve ürün kodları	80

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
AT	Avusturya
BE	Belçika
BG	Bulgaristan
CWC	Topluluk Geriçekme Katkısı
CY	GKRY
CZ	Çek cumhuriyeti
DE	Almanya
DK	Danimarka
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EE	Estonya
EL	Yunanistan
ES	İspanya
EU/AB-15	Avrupa Birliği Üyesi 15 Devlet, 2004 Öncesi Durum
EU/AB -25	Avrupa Birliği Üyesi 25 Devlet, 2004-2007 Arası Durum
EU/AB -27	Avrupa Birliği Üyesi 27 Devlet, 2007 Sonrası Durum
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FI	Finlandiya
FR	Fransa
GTİP	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonları
HACCP	Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktalarının
HU	Macaristan
IE	İrlanda
IT	İtalya
LT	Litvanya
LU	Lüksemburg
LV	Letonya
MT	Malta
NL	Hollanda
OPD	Ortak Piyasa Düzeni

Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni 2007 Reformu

OTP	Ortak Tarım Politikası
PL	Polonya
PT	Portekiz
RO	Romanya
SAPS	Tek Alan Ödeme Programı
SE	İsveç
SI	Slovenya
SK	Slovakya
SPS	Tek Ödeme Programı
TR	Türkiye
UK	Birleşik Krallık
UN/EEC - EEC-UNO	Birleşmiş Milletler - Avrupa Ekonomik Komisyonu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1 Yıllar itibariyle dünya meyve ve sebze üretimi	4
Şekil 2.2 Başlıca meyve ve sebze üreticisi ülkeler	5
Şekil 2.3 Başlıca AB üyesi meyve üreticisi ülkelerin ve Türkiye'nin 2004–2006 dönemi için toplam meyve üretim değerleri.....	6
Şekil 2.4 2006 yılında Avrupa Birliği'nde elma üretimi.	7
Şekil 2.5 2006 yılında Avrupa Birliği'nde armut üretimi.	7
Şekil 2.6 2006 yılında Avrupa Birliği'nde portakal üretimi.	8
Şekil 2.7 Başlıca AB üyesi sebze üreticisi ülkelerin ve Türkiye'nin 2004–2006 dönemi için toplam sebze üretim değerleri	9
Şekil 2.8 2006 yılında Avrupa Birliği'nde domates üretimi.	10
Şekil 2.9 2006 yılında Avrupa Birliği'nde havuç üretimi.....	10
Şekil 2.10 2006 yılında Avrupa Birliği'nde soğan üretimi.	11
Şekil 2.11 AB'ye üye devletlerin günlük meyve ve sebze tüketimleri).....	18
Şekil 4.1 İşletme fonlarının kullanımı.....	27
Şekil 4.2 AB'nin yıllar itibariyle taze ve işlenmiş meyve ve sebze bütçesi	34
Şekil 4.3 AB'nin yıllar itibariyle taze meyve ve sebze bütçesinin politka araçlarına dağılımı (Anonymous 2007c).....	34
Şekil 4.4 AB'nin yıllar itibariyle taze meyve ve sebze bütçesinin politka araçlarına dağılımı	35
Şekil 5.1 Büyük perakende zincirleri tarafından pazarlanan üretim yüzdeleri.	39
Şekil 5.2 2000-2004 yılları arası toplam üretimin pazarlanmasında Üretici Örgütlerinin aldığı oran	40
Şekil 5.3 2004 yılı için üye ülkelerdeki toplam üretimin, Üretici Örgütleri aracılığı ile pazarlanan kısmı	40
Şekil 7. 1 Meyve ve sebze reformu uygulama takvimi.....	67

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1 Türkiye, AB-27 ve Dünya toplam meyve ithalatı.....	12
Çizelge 2.2 2005 yılına ilişkin Birliğe yapılan meyve ithalatlarının ve başlıca ithalatçı ülkelerin ithalat değerleri ve miktarları € milyon/1000 ton	13
Çizelge 2.3 Türkiye, AB-27 ve Dünya toplam meyve ihracatı.....	13
Çizelge 2.4 2005 yılına ilişkin birliğin yaptığı meyve ihracatları ve başlıca ihracatçı ülkelerin ihracat değerleri ve miktarları € milyon/1000 ton	14
Çizelge 2.5 Türkiye, AB-27 ve Dünya toplam sebze ithalatı	15
Çizelge 2.6 2005 yılına ilişkin Birliğe yapılan sebze ithalatlarının ve başlıca ithalatçı ülkelerin ithalat değerleri ve miktarları € milyon/1000ton	15
Çizelge 2.7 Türkiye, AB-27 ve Dünya toplam sebze ihracatı.....	16
Çizelge 2.8 2005 yılına ilişkin Birliğin yaptığı sebze ihracatları ve başlıca ihracatçı ülkelerin ihracat değerleri ve miktarları € milyon/1000ton	16
Çizelge 4.1: Taze ve işlenmiş meyve ve sebze için 2003 bütçesi.....	36
Çizelge 4.2: Üye ülkelerin meyve ve sebze sektöründeki 2003 yılı bütçe harcamaları..	37
Çizelge 5.1 Üretici Örgütlerinin sayısı.....	41
Çizelge 6.1 Reform öncesi, 2008 - 2013 arası meyve ve sebze bütçesi.....	65
Çizelge 6.2 Reform önerileri sonrası 2008-2013 arası meyve ve sebze bütçesi.....	66

1 GİRİŞ

Meyve ve sebze üretimi, 25 üyeli Avrupa Birliği'nde (AB-25) bulunan 9,7 milyon tarım işletmesinin 1,4 milyonunda yapılmaktadır. Bu sektördeki çiftçiler işlenebilir alanların %3'ünde faaliyet göstermekte ve Avrupa Birliği'nin (AB) toplam tarımsal üretim değerinin %17'sini gerçekleştirmektedirler (Anonymous 2007d).

Meyve ve sebzeler dengeli beslenmede önemli bir rol oynamakta ve özellikle erken ölüm ve kronik rahatsızlıkların önlenmesi için başta Dünya Sağlık Örgütü (WHO) olmak üzere tüm çevrelerce tüketilmesi önerilmektedir.

Gerek insan sağlığı açısından, gerekse tarım sektöründeki ekonomik büyüklüğü açısından büyük önem taşıyan meyve ve sebzelere ilişkin AB'de ilk düzenleme, 1962 yılında taze meyve ve sebzeler için Ortak Piyasa Düzeni'nin (OPD) kurulması olmuştur. Meyve ve sebze OPD'sinin araçları, diğer ürün ve ürün gruplarının OPD'lerinden farklılık göstermektedir (Alvarez et al. 2007). OPD'nin, 2007 reformu öncesi temel unsurları üç temel Tüzük çerçevesinde düzenlenmiştir:

1. Meyve ve sebze ortak piyasa düzenine ilişkin 28 Ekim 1996 Tarih ve (EC) No: 2200/96 Sayılı Konsey Tüzüğü.
2. İşlenmiş meyve ve sebze ürünleri için ortak piyasa düzenine ilişkin 28 Ekim 1996 Tarih ve (EC) No: 2201/96 Sayılı Konsey Tüzüğü.
3. Bazı Turunçgillere yönelik Topluluk destek programı başlatan 28 Ekim 1996 Tarih ve (EC) No: 2202/96 Sayılı Konsey Tüzüğü.

AB taze meyve ve sebze ürünleri için pazarlama standartları, Üretici Örgütleri, branşlararası örgütler, müdahaleler, üçüncü ülkelerle ticaret konularını düzenlemiştir. İşlenmiş meyve ve sebze ürünlerine ilişkin olarak işlenmiş ürünlere verilen desteklemeler düzenlenmiş ve son olarak bazı turunçgillere yönelik Topluluk destek

programı başlatan düzenlemeyle de turunçgillere yönelik verilen desteklemelere ilişkin kurallar getirmiştir.

AB’de meyve ve sebze sektörü, özellikle piyasa fiyatlarının belirlenmesinde büyük rol oynayan perakendecilerin baskısı altında kalmış, sektörün üçüncü ülkelerden gelen düşük fiyatlı yüksek kaliteli ürünlerle rekabet edebilirliği azalmış, AB meyve ve sebze politikasının kilit unsuru olan Üretici Örgütlerine çiftçilerin rağbet gösterme seviyesi istenilen düzeye ulaşamamış ve sağlık açısından son derece büyük öneme sahip olmasına rağmen meyve ve sebze tüketimi azalmıştır.

Bunlara ilaveten, 2003 yılında başlayan ve günümüze kadar devam eden AB Ortak Tarım Politikası (OTP) reformunun meyve ve sebze OPD’sine de genişletilmesi gerekliliği, yasal düzenlemelerin sadeleştirilmesine yönelik gereksinimi karşılamak, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) taahhütlerine uygun politikalar izlemek ve özellikle sektörde sürekli olarak görülen kısa dönemli krizlerden üreticilerin daha az etkilenmelerini sağlamak için gerekli mücadele araçlarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen tüm olumsuzlukların giderilmesi ve ihtiyaçların karşılanması için, 2006 yılında AB Komisyonu sektördeki tüm aktörlerin görüşlerini toplamış ve 24 Ocak 2007 tarihinde meyve ve sebze sektörüne ilişkin reform önerilerini yayınlamıştır. Gerek Parlamento ve Komiteler gibi AB’nin resmi kurumlarında olsun, gerek sivil toplum kuruluşlarında olsun bu önerilere ilişkin tartışmalar yapılmış ve neticesinde 27 Eylül 2007 tarihinde AB Konseyi 1182/2007 sayılı meyve ve sebze sektörüne ilişkin özel kurallar koyan, sektörle alakalı birçok AB düzenlemesini değiştiren ve Bazı Turunçgillere yönelik Topluluk destek programı başlatan 28 Ekim 1996 Tarih ve (EC) No: 2202/96 Sayılı Konsey Tüzüğüne kaldırılan yeni bir Konsey Tüzüğü yayınlamıştır.

Reform ile meyve ve sebze sektöründe pazara yönelik üretim ve rekabetçilik geliştirilecek, krizler kaynaklı gelir kayıplarının önüne geçilmesi sağlanacak, tüketim desteklenerek kamu sağlığının gelişimine katkıda bulunulacak ve çevrenin korunması artırılabilecektir (Anonymous 2007b).

Yeni düzenleme ile yapılan değişikliklerle;

- Çiftçilerin Üretici Örgütlerine üye olmaları teşvik edilmekte,
- Üretici Birliklerinin daha fazla kriz yönetim araçlarına sahip olmaları sağlanmakta,
- Meyve ve sebze sektörü Tek Ödeme Programına - *Single Payment Scheme* dahil edilmekte,
- Çevresel önlemlere ilişkin asgari bir harcama zorunluluğu getirilmekte,
- Organik üretim ve tanıtıma ilişkin AB desteklemeleri artırılmakta
- Meyve ve sebze de uygulanan ihracat desteklemeleri kaldırılmaktadır.

Meyve ve sebze sektöründe yapılan bu değişikliklerin 1 Ocak 2008 tarihinde yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır.

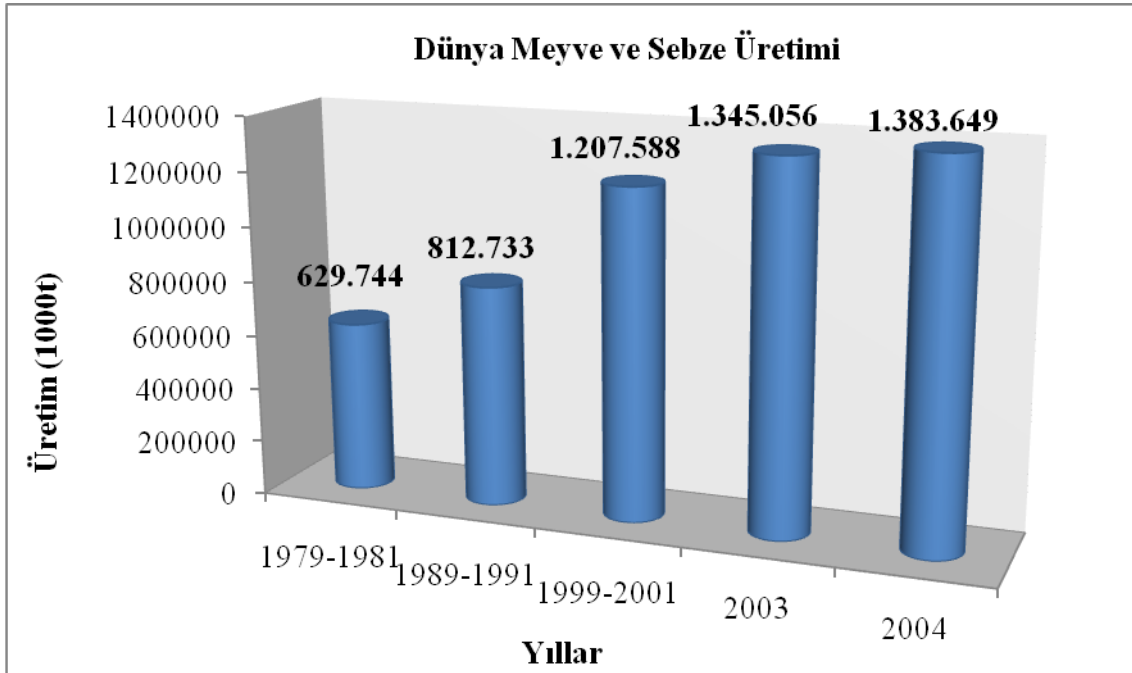
Bu çalışmanın ilk bölümünde, meyve ve sebze sektörünün temel unsurları kapsamında Dünya, AB geneli ve Üye Ülkeleri ile Türkiye'nin meyve ve sebze üretim, ticaret ve tüketim değerleri karşılaştırılmıştır. İkinci bölümde taze meyve ve sebze OPD'sinin tarihçesi oluşturulduğundan günümüze kadar olan gelişmeleriyle birlikte kısaca anlatılmıştır. Üçüncü bölümde reform öncesi meyve ve sebze OPD'sinin genel hatları özetlenmiş olup Üretici Örgütleri, Branşlararası Örgütler, pazarlama standartları, ürünlerin işlenmesine yönelik destekleme programları ve müdahaleler olan AB'nin politika araçları hakkında bilgiler verilmiş ve reform öncesi destek programlarının bütçesi anlatılmıştır. Bir sonraki bölümde, meyve ve sebze sektörünü yeni bir düzenlemeye götüren nedenler incelenmiştir. Sonraki bölümde yeni düzenleme neticesinde meyve ve sebze sektöründe 1 Ocak 2008 tarihinden itibaren uygulanmaya başlayacak yeni önlemlere ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir. Son olarak reformun uygulama takvimi verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

2 MEYVE VE SEBZE SEKTÖRÜNÜN TEMEL UNSURLARI

Bu bölümde dünya meyve ve sebze üretimi, AB'ye üye ülkelerin meyve ve sebze üretimleri, meyve ve sebze dış ticaretleri ve tüketimine ilişkin istatistiksel bilgiler verilmiş ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Çizelge ve grafiklerin hazırlanmasında Faostat ve Eurostat veri tabanları kullanılmıştır.

2.1 Dünya Meyve ve Sebze Üretimi

Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre, dünya meyve ve sebze üretimi 2004 yılında 1 383 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Şekil 2.1'den de görüleceği üzere 80'li yıllarda 630 milyon civarında olan üretim yıllar itibariyle giderek artarak bu sayıya ulaşmıştır.

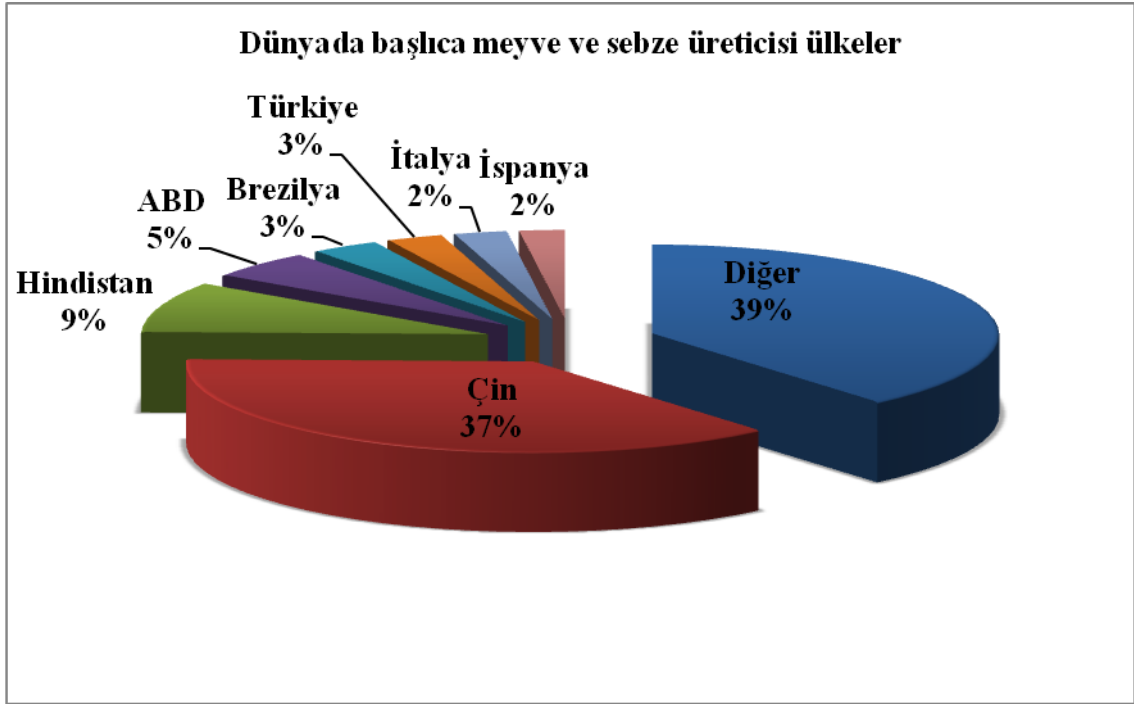

Şekil 2.1 Yıllar itibariyle dünya meyve ve sebze üretimi (Faostat veritabanı)

Dünya üretiminde ilk sıraları paylaşan meyve ve sebze üreticisi ülkelerin, dünya meyve ve sebze üretimindeki payları Şekil 2.2'de gösterilmiştir. FAO verilerine göre, 2004 yılında dünya meyve ve sebze üretiminin yarısına yakını Çin (%36,62) ve Hindistan

(%9,22) tarafından karşılanmaktadır. Bu iki ülkeyi ABD (%5,01), Brezilya (%3,16), Türkiye (%2,61) ve İtalya (%2,48) takip etmektedir.

2001-2002 yıllarının ortalaması olarak AB, dünya meyve ve sebze üretiminden aldığı %9'luk pay ile Asya kıtasının %61'lik olan dünya üretiminden aldığı paydan sonra gelmektedir (Anonymous 2003).

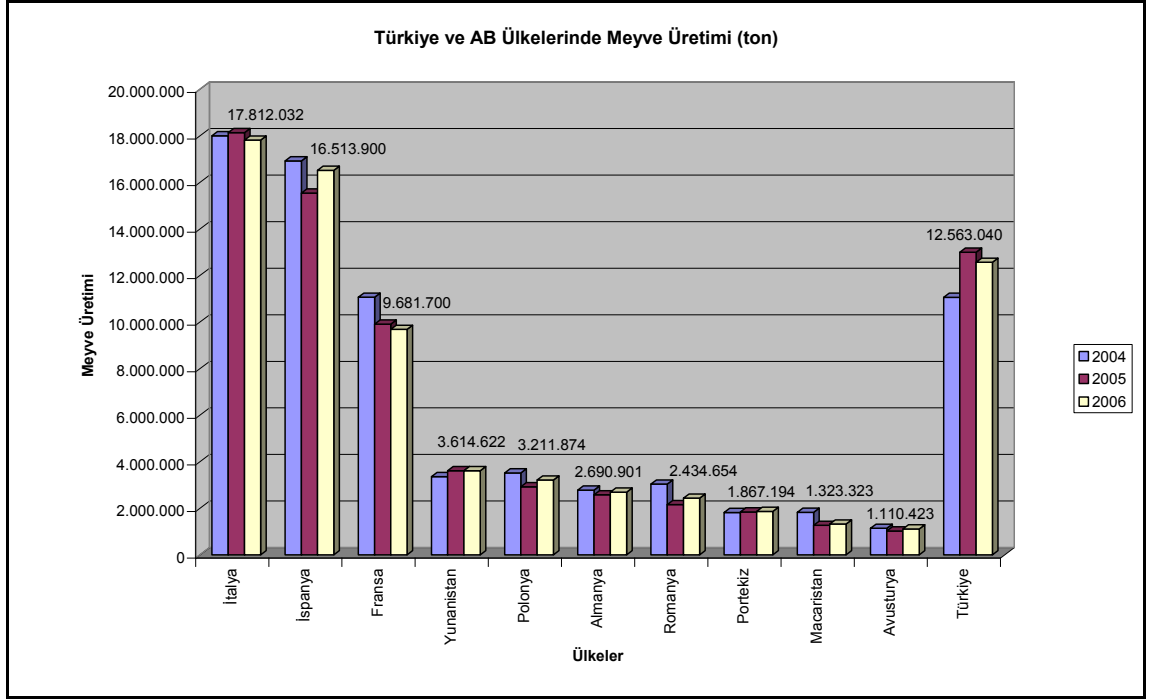

Şekil 2. 2 Başlıca meyve ve sebze üreticisi ülkeler (Faostat veritabanı)

2.2 Avrupa Birliği Meyve Üretimi

AB'ye üye ülkelerin ve Türkiye'nin 2004-2006 yıllarına ilişkin toplam meyve üretim değerleri Ek 1'de verilmiştir. FAO verilerine göre 2006 yılında AB'nin toplam meyve üretimi 63.688.723 tondur. Bu değerlerin %53,9'u İtalya (17,8 milyon ton) ve İspanya (16,5 milyon ton) tarafından gerçekleştirilmiştir. AB'deki diğer büyük meyve üreticisi ülkeler Fransa, Yunanistan, Polonya ve Almanya'dır. Birliğin meyve üretiminin önemli bir kısmı Birliğe üye Akdeniz ülkeleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Şekil 2.3'de başlıca AB üyesi meyve üreticisi ülkelerin ve Türkiye'nin meyve üretim değerleri

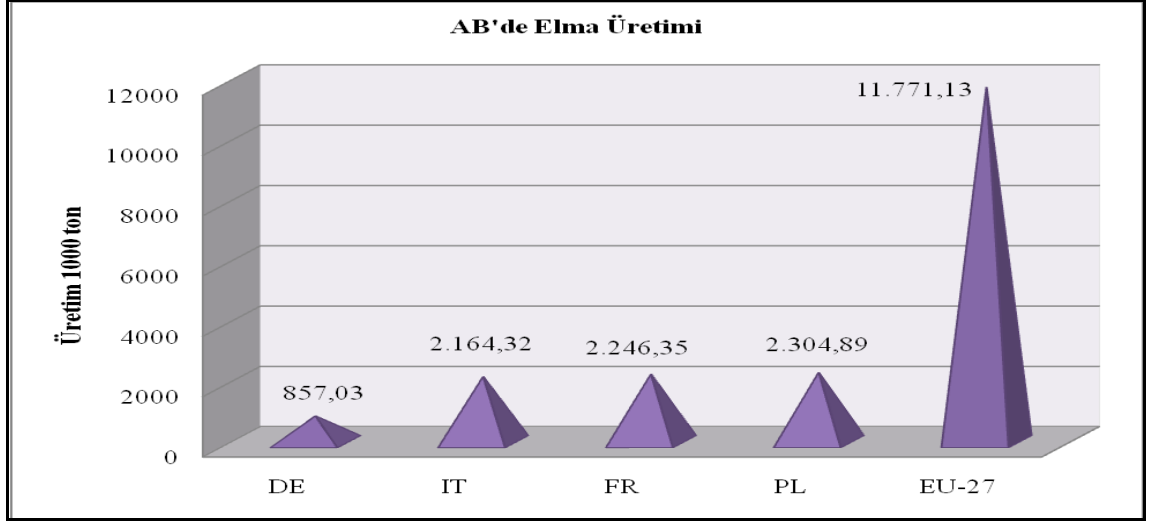
verilmiştir. Şekilden de anlaşılacağı üzere, Türkiye AB'ne girmesi durumunda 12,5 milyon tonluk meyve üretimiyle, İtalya ve İspanya'dan sonra Birliğin en büyük üçüncü meyve üreticisi devleti olacaktır.

Şekil 2.3 Başlıca AB üyesi meyve üreticisi ülkelerin ve Türkiye'nin 2004–2006 dönemi için toplam meyve üretim değerleri (Faostat veritabanı).

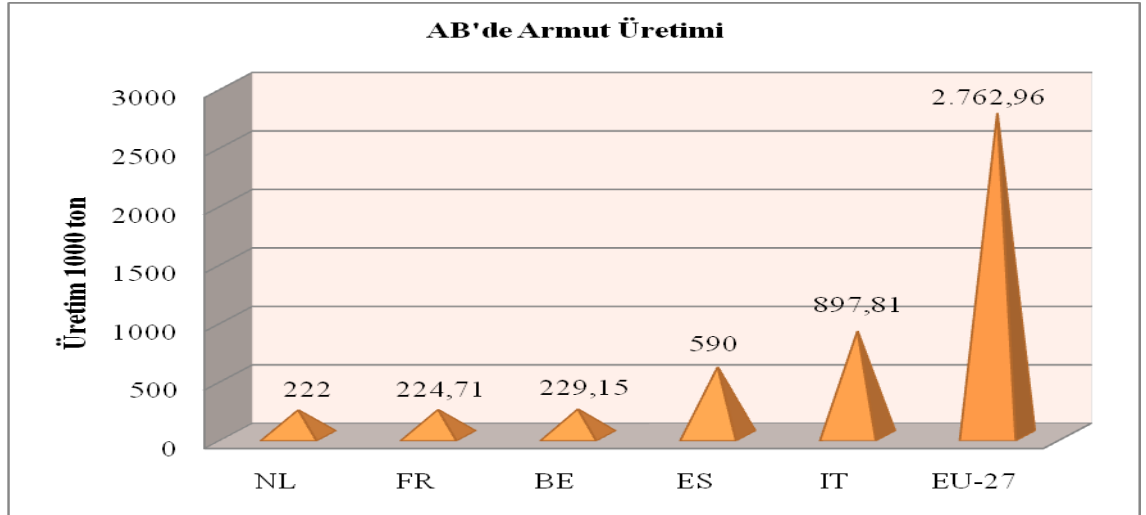
AB'de elma, portakal ve armut üretim miktarı olarak en fazla değere sahip meyve grubunu oluşturmaktadır. Ek 2 de 2006 yılında hasat edilen başlıca meyvelerin üretim miktarları, AB toplamı ve üye ülkeler temelinde gösterilmiştir.

Birliğin toplam ve başlıca elma üreticisi ülkelerin üretim miktarları Şekil 2.4'de verilmektedir. Buna göre; 2006 yılında Birliğin toplam elma üretimi 11,8 milyon ton iken bu üretimin büyük bir bölümü Fransa (2,25 milyon ton), Polonya (2,30 milyon ton) ve İtalya (2,16 milyon ton) tarafından gerçekleştirilmektedir.

Şekil 2.4 2006 yılında Avrupa Birliği'nde elma üretimi (Faostat veritabanı).

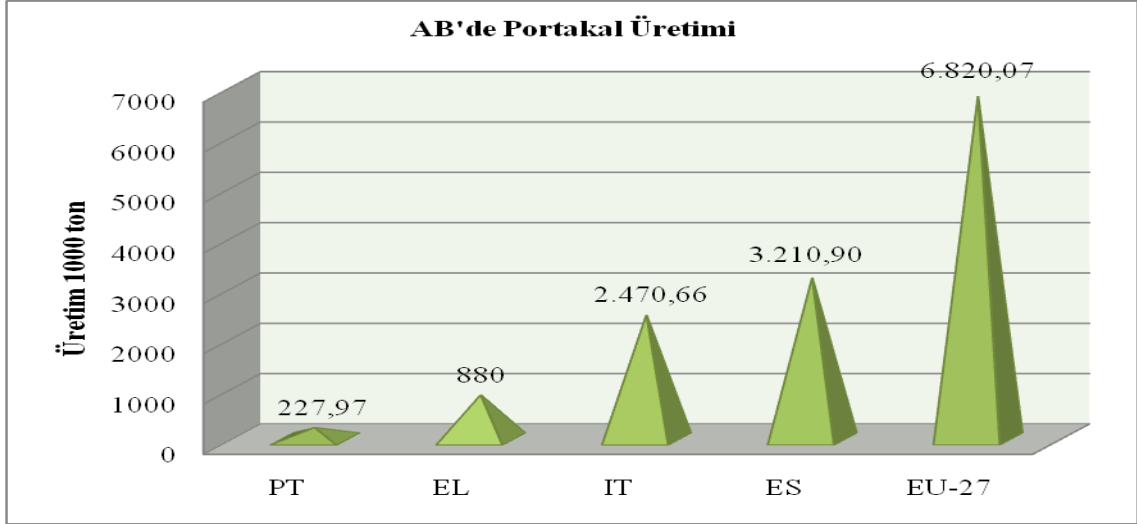
Birliğin toplam ve başlıca armut üreticisi ülkelerin üretim miktarları Şekil 2.5'de verilmektedir. AB'nin toplam armut üretimi 2,76 milyon ton olup bu üretimin yarısından fazlası İtalya ve İspanya tarafından yapılmaktadır.

Şekil 2.5 2006 yılında Avrupa Birliği'nde armut üretimi (Faostat veritabanı).

Birliğin toplam ve başlıca portakal üreticisi ülkelerin üretim miktarları Şekil 2.6'da verilmektedir. Buna göre; Birliğin 6,8 milyon ton olan toplam portakal üretiminde önde

giden devletler yine armut üreticisi devletler olan İspanya (3,21 milyon ton) ve İtalya (2,47 milyon ton)'dır.

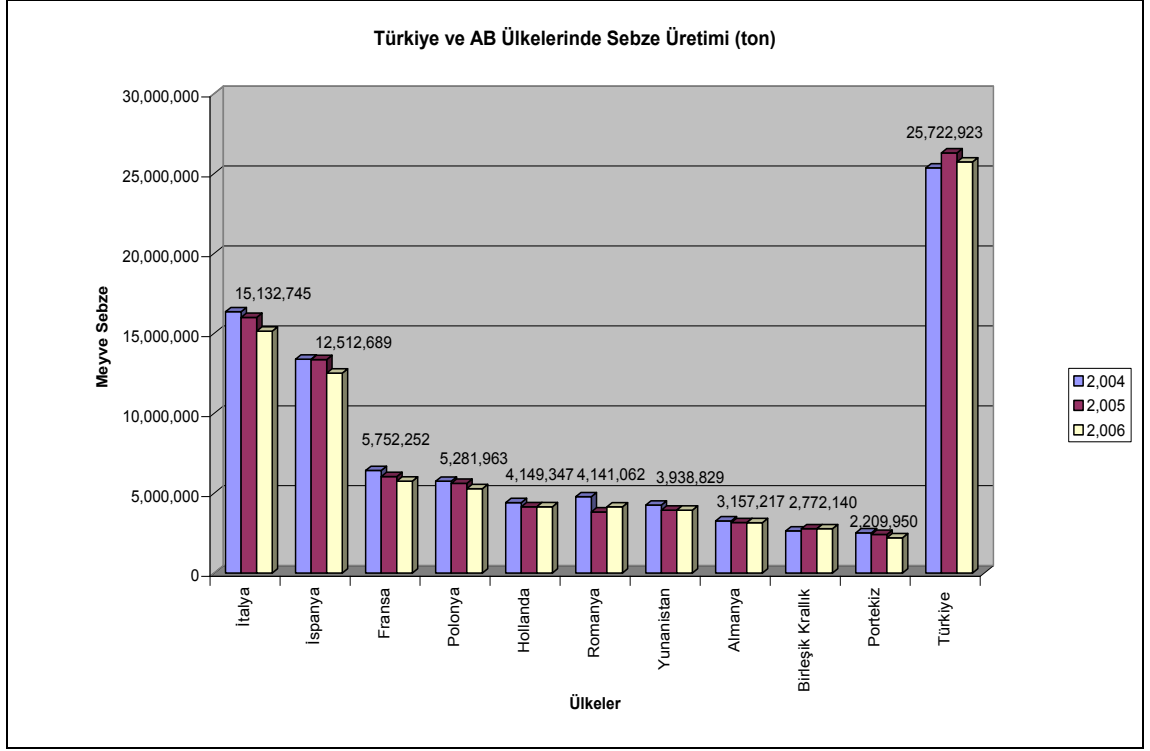
Şekil 2.6 2006 yılında Avrupa Birliği'nde portakal üretimi (Faostat veritabanı).

2.3 Avrupa Birliği Sebze Üretimi

AB'ye üye ülkelerin ve Türkiye'nin 2004-2006 yıllarına ilişkin toplam sebze üretim değerleri Ek 3'de verilmiştir. FAO verilerine göre 2006 yılında AB'nin toplam sebze üretimi 66,352,724 ton olarak gerçekleşmiştir. Birliğe üye en büyük sebze üreticisi devlet 15,1 milyon tonluk üretimle İtalya'dır. Bu ülkeyi sırasıyla 12,5 milyon tonla İspanya, 5,8 milyon tonla Fransa takip etmektedir. AB'deki diğer büyük sebze üreticisi ülkeler Fransa, Polonya, Hollanda, Romanya ve Yunanistan'dır. Birliğin sebze üretiminin büyük bir bölümü meyve üretiminde olduğu gibi yine Birliğe üye Akdeniz ülkeleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Şekil 2.7'de başlıca AB üyesi sebze üreticisi ülkelerin ve Türkiye'nin sebze üretim değerleri verilmiştir. Şekilden de anlaşılacağı üzere, Türkiye'nin AB'ne girmesi durumunda 25,7 milyon tonluk sebze üretimiyle, Birliğin en büyük sebze üreticisi ülkesi haline gelecek ve Birliğin toplam sebze üretiminin %28'ini tek başına gerçekleştirecektir.

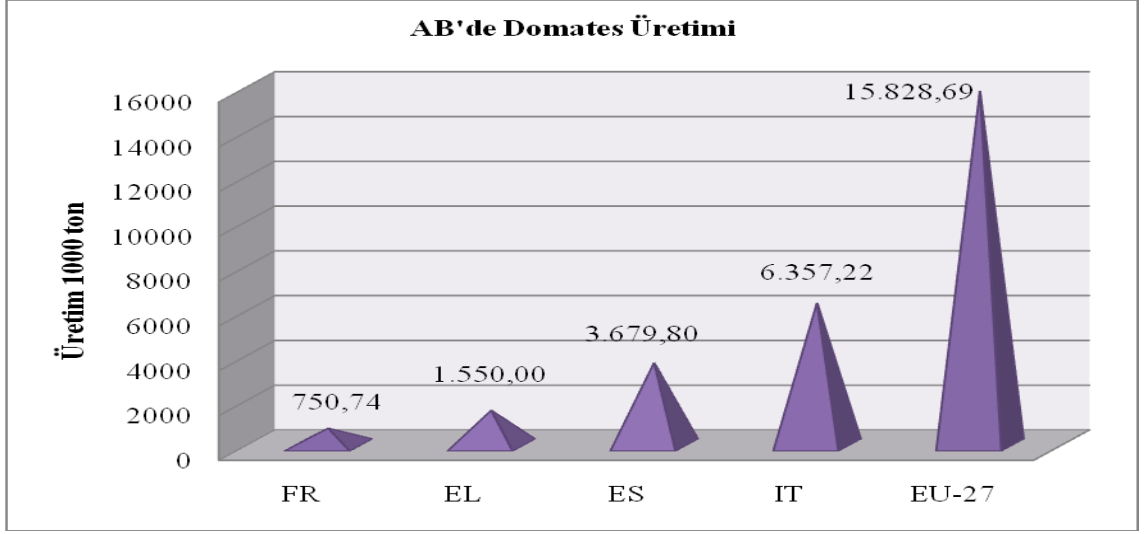

Şekil 2.7 Başlıca AB üyesi sebze üreticisi ülkelerin ve Türkiye'nin 2004–2006 dönemi için toplam sebze üretim değerleri (Faostat veritabanı).

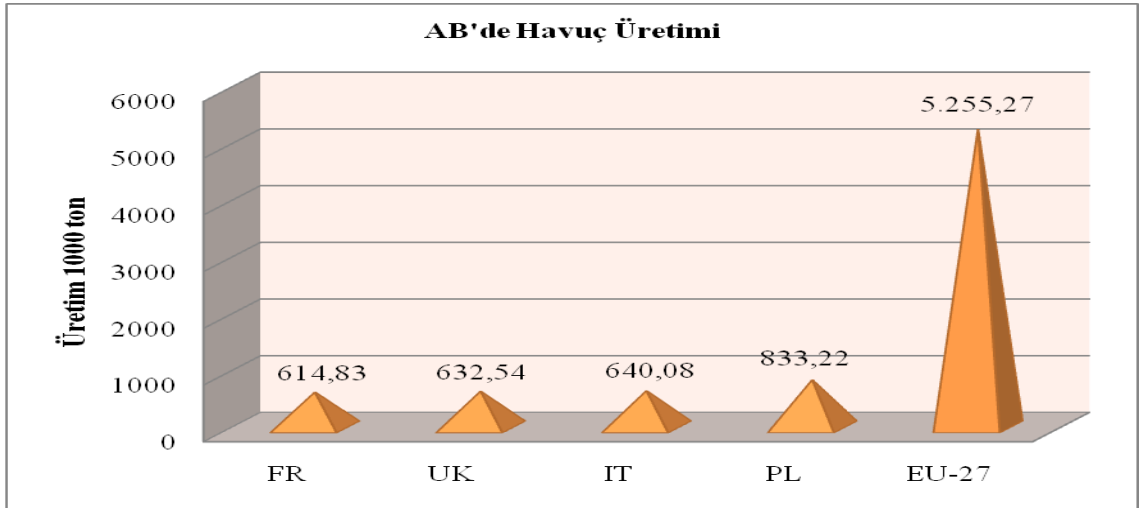
AB'de domates, havuç ve soğan üretim miktarı olarak en fazla değere sahip sebze grubunu oluşturmaktadır. Ek 4'de 2006 yılında hasat edilen başlıca sebzelerin üretim miktarları AB toplamı ve üye ülkeler temelinde gösterilmiştir.

Birliğin toplam ve başlıca domates üreticisi ülkelerin üretim miktarları Şekil 2.8'de verilmektedir. Buna göre; 2006 yılında Birliğin toplam domates üretimi 15,8 milyon ton iken bu üretimin büyük bir bölümü İtalya (6,36 milyon ton) ve İspanya (3,68 milyon ton) tarafından gerçekleştirilmiştir.

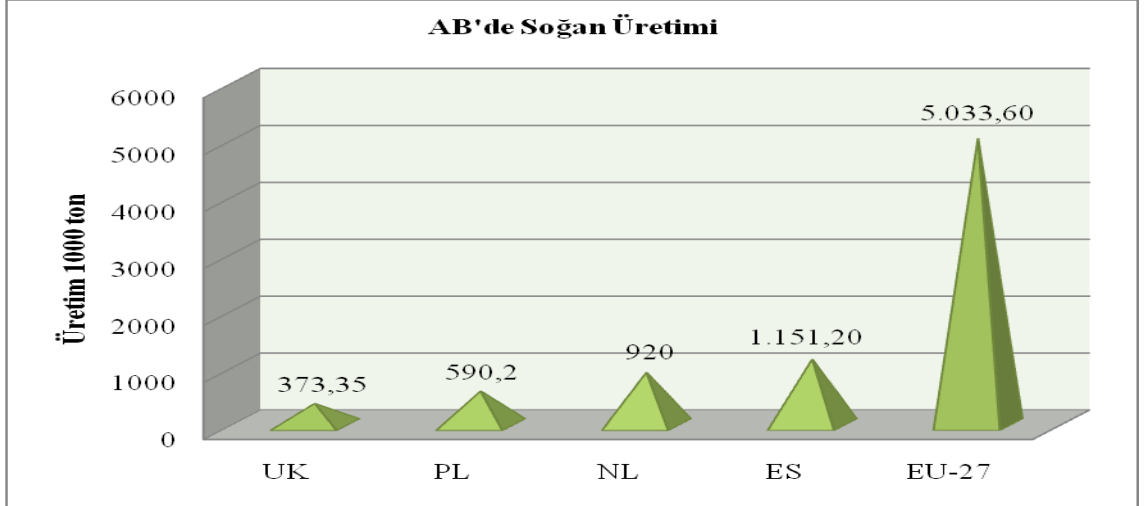
Şekil 2.8 2006 yılında Avrupa Birliği'nde domates üretimi (Faostat veritabanı).

Birliğin toplam ve başlıca havuç üreticisi ülkelerin üretim miktarları Şekil 2.9'da verilmektedir. AB'nin toplam havuç üretimi 5,26 milyon ton olup bu üretimde en büyük payı 0,83 milyon tonluk üretimle Polonya almaktadır.

Şekil 2.9 2006 yılında Avrupa Birliği'nde havuç üretimi (Faostat veritabanı).

Birliğin toplam ve başlıca soğan üreticisi ülkelerin üretim miktarları Şekil 2.10'da verilmektedir. Buna göre; Birliğin yaklaşık 5 milyon ton olan toplam soğan üretiminde önde giden devletler İspanya (1,15 milyon ton) ve Hollanda (0,92 milyon ton)'dır.

Şekil 2.10 2006 yılında Avrupa Birliği'nde soğan üretimi (Faostat veritabanı).

Birliğe yeni üye olan 10 ülkenin yaş meyve ve sebze üretimleri, eski üyelerin üretim miktarlarına oranla oldukça düşük seviyededir. Sadece Polonya özellikle sebze üretiminde büyük üretici ülke konumundadır (Köse 2006).

2.4 Meyve ve Sebze Dış Ticareti

AB dünyanın en büyük meyve ve sebze ithalatçısıdır. AB bir yandan küresel çok uluslu ticaret anlaşmalarına tarafken, diğer yandan bir çok bölgesel ticaret anlaşmaları ve küresel olmayan tercihli ticaret düzenlemelerine sahiptir (Hasha 2004).

Bu bölümde Dünya, Türkiye, AB toplamı ve AB üyesi büyük ithalatçı ve ihracatçı Devletlerin, taze meyveler için ayrı, taze sebzeler için ayrı başlıkta dış ticaret değerleri incelenmiştir.

2.4.1 Taze meyve dış ticareti

Fao verilerine göre; 2004 ve 2005 yılları için Türkiye, AB-27 ve Dünya toplam meyve ithalatı, miktar ve değer olarak Çizelge 2.1'de gösterilmektedir. Çizelgeye göre; 2005 yılı için dünya toplam meyve ithalatında, 27 üyeli AB'nin aldığı pay 20,5 milyar \$ ile

%60'lar seviyesinin üstündedir. Dünya meyve ithalatının miktar olarak da %47'sini AB yapmaktadır. Türkiye'nin meyve ithalatı 2005 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık 80 000 ton artarak 256 000 ton civarına yükselmiştir. Türkiye gerek miktar gerek değer olarak Dünya ve AB'ne göre önemli bir ithalatçı ülke konumunda değildir.

Çizelge 2.1 Türkiye, AB-27 ve Dünya toplam meyve ithalatı (Faostat veritabanı)

	2004		2005	
	Ton	1000 \$	Ton	1000 \$
Türkiye	176.306,00	60.862,16	256.293,08	91.386,14
AB27	20.839.305,69	19.718.140,78	21.330.257,34	20.543.360,03
Dünya	43.021.289,90	32.013.650,46	44.620.473,90	33.577.768,77

AB üyesi ülkelerin 2005 yılı taze meyve ithalatları değer ve miktar cinsinden Çizelge 2.2'de gösterilmiştir. Buna göre en çok ithalat yapan Birlik üyesi ülke Almanya'dır. Bu ülkeyi Birleşik Krallık, Fransa, Belçika ve Hollanda takip etmektedir. AB'ne ithal edilen meyvelerin %59'u AB üyesi ülkeler tarafından karşılanmakta, geri kalan % 41 ise AB üyesi olmayan ülkelere gelmektedir. AB üyesi ülkelere taze meyve sağlayan en büyük tedarikçi ülke İspanya'dır. Sırasıyla Hollanda, İtalya ve Belçika diğer tedarikçi ülkelerdir. Özellikle Belçika ve Hollanda taze meyvelerin AB içi ticaretinde önemli bir role sahiptir. İç pazarları küçük olmasına rağmen ithal ettikleri ürünleri AB üyesi ve diğer ülkelere ihraç etmektedirler. Güney Afrika, Kosta Rica ve Ekvator Birlik üyesi olmayan birliğe taze meyve tedariki sağlayan ülkelerdir. Birliğe ithal edilen başlıca taze meyveler muz, elma, üzüm ve turuncgillerdir (Anonymous 2006).

Çizelge 2.2 2005 yılına ilişkin Birliğe yapılan meyve ithalatlarının ve başlıca ithalatçı ülkelerin ithalat değerleri ve miktarları € milyon/1000 ton (Eurostat veritabanı)

	2005	
	Değer (milyon €)	Miktar (1000 ton)
Almanya	3.422	4.762
Birleşik Krallık	2.837	3.279
Fransa	2.271	2.714
Belçika	2.104	2.432
Hollanda	1.696	2.149
İtalya	1.131	1.506

Fao verilerine göre; Türkiye, AB-27 ve Dünya toplam meyve ihracatı, miktar ve değer olarak, 2004 ve 2005 yılları için Çizelge 2.3’de gösterilmektedir. Çizelgeye göre; 2005 yılı için dünya toplam meyve ihracatında, 27 üyeli AB’nin aldığı pay 13,7 milyar \$ ile %50’ler seviyesinin üstündedir. AB’nin meyve ihracatı 2005 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık 1 milyon ton artarak 14 milyon tona yükselmiştir. Türkiye gerek miktar gerek değer olarak önemli bir meyve ihraç eden ülke konumundadır. Türkiye 2005 yılında yaklaşık 1,4 milyon ton meyveyi 900 milyon \$’dan fazla bir değerle ihraç etmiştir.

Çizelge 2.3 Türkiye, AB-27 ve Dünya toplam meyve ihracatı (Faostat veritabanı)

	2004		2005	
	Ton	1000 \$	Ton	1000 \$
Türkiye	1.161.656,61	785.350,17	1.417.122,58	902.973,23
AB27	13.117.732,99	12.405.553,91	14.130.487,62	13.758.776,80
Dünya	44.128.123,49	26.243.357,57	48.446.417,04	26.966.369,01

AB’deki en büyük meyve ihracatçısı ülkeler aynı zamanda en büyük üretici ülkeler olan İspanya ve İtalya’dır. Bu ülkeleri Belçika, Hollanda ve Fransa takip etmektedir. 2005 yılına ilişkin birliğin yaptığı meyve ihracatları ve başlıca ihracatçı ülkelerin ihracat değerleri ve miktarları Çizelge 2.4 de gösterilmiştir. AB’nin en çok ihraç ettiği meyveler

muz, elma, mandalina, üzüm ve portakaldır. Muz üretimi oldukça kısıtlı olan birlik muzda re-export yapmaktadır (Anonymous 2006).

Çizelge 2.4 2005 yılına ilişkin birliğin yaptığı meyve ihracatları ve başlıca ihracatçı ülkelerin ihracat değerleri ve miktarları € milyon/1000 ton (Eurostat veritabanı)

	2005	
	Değer (milyon €)	Miktar (1000 ton)
İspanya	3.753	5.001
İtalya	1.831	2.620
Belçika	2.125	2.360
Hollanda	1.693	1.936
Fransa	1.142	1.372
Almanya	536	582

Taze meyvelere ilişkin dış ticaret dengesi incelendiğinde Türkiye net ihracatçı ülke konumundayken, AB net ithalatçı konumundadır. AB’nde yaklaşık 6,8 milyar dolarlık taze meyveler için negatif bir dış ticaret açığı söz konusudur.

2.4.2 Taze sebze dış ticareti

Fao verilerine göre; 2004 ve 2005 yılları için Türkiye, AB-27 ve Dünya toplam sebze ithalatı, miktar ve değer olarak Çizelge 2.5’de gösterilmektedir. Çizelgeye göre; 2005 yılı için dünya toplam sebze ithalatında, 27 üyeli AB’nin aldığı pay 13,5 milyar \$ ile %60’lar seviyesindedir. Dünya sebze ithalatının miktar olarak da %43’ünü AB yapmaktadır. Türkiye’nin sebze ithalatı yıllık 1 800 ton civarındadır. Türkiye gerek miktar gerek değer olarak Dünya ve AB’ne göre önemli bir ithalatçı ülke konumunda değildir.

Çizelge 2.5 Türkiye, AB-27 ve Dünya toplam sebze ithalatı (Faostat veritabanı)

	2004		2005	
	Ton	1000 \$	Ton	1000 \$
Türkiye	1.776,00	584,46	1.897,93	3.079,84
AB27	12.203.605,63	12.105.648,98	12.502.499,48	13.511.098,89
Dünya	27.126.817,88	20.673.972,29	28.554.344,22	22.624.347,68

AB üyesi ülkelerin 2005 yılı taze sebze ithalatları değer ve miktar cinsinden Çizelge 2.6'da gösterilmiştir. Buna göre en çok ithalat yapan Birlik üyesi ülke Almanya'dır. Bu ülkeyi Birleşik Krallık, Fransa, Hollanda ve Belçika takip etmektedir. Yeni üye ülkeler arasında Çek Cumhuriyeti ve Polonya en fazla sebze ithalatı yapan ülkelerdir. AB'ne ithal edilen sebzelerin değer olarak %16'sı hacim olarak da %29'u AB üyesi olmayan ülkelere karşılanmaktadır. Değer olarak AB'ye yapılan toplam sebze ithalatının %60'ı İspanya ve Hollanda'dan yapılmaktadır. Kenya, Türkiye ve Fas Birlik üyesi olmayan birliğe taze meyve tedariki sağlayan ülkelerdir (Anonymous 2006).

Çizelge 2.6 2005 yılına ilişkin Birliğe yapılan sebze ithalatlarının ve başlıca ithalatçı ülkelerin ithalat değerleri ve miktarları € milyon/1000ton (Eurostat veritabanı)

	2005	
	Değer (milyon €)	Miktar (1000 ton)
Almanya	2.516	2.487
Birleşik Krallık	2.193	1.894
Fransa	1.372	1.496
Hollanda	679	735
Belçika	481	970
İtalya	476	480

FAO verilerine göre; Türkiye, AB-27 ve Dünya toplam sebze ihracatı, miktar ve değer olarak, 2004 ve 2005 yılları için Çizelge 2.7'de gösterilmektedir. Çizelgeye göre; 2005 yılı için dünya toplam sebze ihracatında, 27 üyesi AB'nin aldığı pay 12 milyar \$ ile %58'ler seviyesinin üstündedir. AB'nin sebze ihracatı 2005 yılında 11,8 milyon ton civarındadır. Aynı yıl Türkiye 506 bin ton sebzeyi 277 milyon dolara ihraç etmiştir.

Çizelge 2.7 Türkiye, AB-27 ve Dünya toplam sebze ihracatı (Faostat veritabanı)

	2004		2005	
	Ton	1000 \$	Ton	1000 \$
Türkiye	472.645,78	213.266,77	506.161,00	276.875,74
AB27	11.532.500,32	10.993.640,59	11.856.785,86	12.055.156,22
Dünya	25.620.335,28	18.937.392,41	26.859.400,58	20.638.672,93

AB'deki en büyük sebze ihracatçısı ülke aynı zamanda en büyük üretici ülke olan İspanya'dır. Bu ülkeyi Hollanda, Fransa, İtalya ve Belçika takip etmektedir. 2005 yılına ilişkin Birliğin yaptığı sebze ihracatları ve başlıca ihracatçı ülkelerin ihracat değerleri ve miktarları Çizelge 2.8'de gösterilmiştir. AB üyesi ülkelerin yaptıkları sebze ihracatının %99'u yine Birlik üyesi ülkelere yapılmaktadır. AB'nin en çok ihraç ettiği sebzeler değer olarak toplam ihraç edilen sebzelerin %40'ını oluşturan domates ve acı biberdir. Diğer ihraç edilen sebzeler ise salatalık, kıvırcık, mantar ve kabaktır (Anonymous 2006).

Çizelge 2.8 2005 yılına ilişkin Birliğin yaptığı sebze ihracatları ve başlıca ihracatçı ülkelerin ihracat değerleri ve miktarları € milyon/1000ton (Eurostat veritabanı)

	2005	
	Değer (milyon €)	Miktar (1000 ton)
İspanya	3.077	3.397
Hollanda	2.659	3.217
Fransa	812	874
İtalya	671	614
Belçika	599	746
Polonya	298	598

Taze sebzelerle ilişkin dış ticaret dengesi incelendiğinde Türkiye net ihracatçı ülke konumundayken, Avrupa Birliği net ithalatçı konumundadır. AB'nde yaklaşık 1,5 milyar dolarlık taze sebzeler için negatif bir dış ticaret açığı söz konusudur.

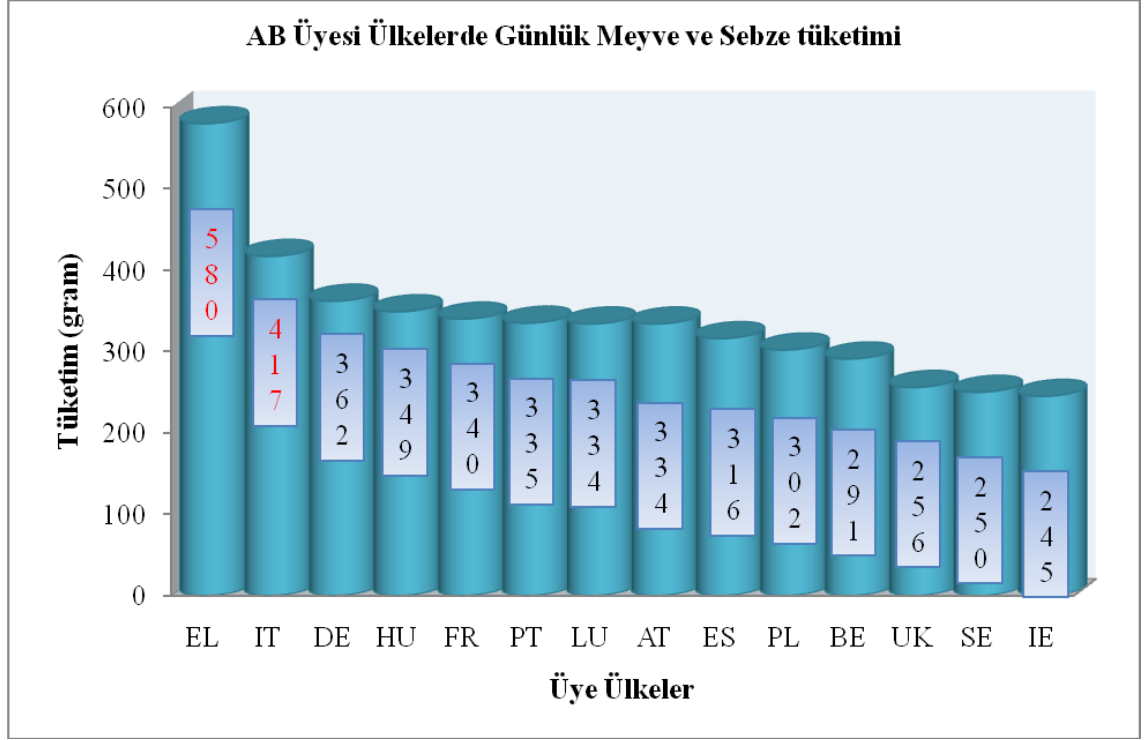

2.5 Meyve ve Sebze Tüketimi

AB'ye üye ülkelerde istatistiklere göre son yıllarda yaş meyve ve sebze üretiminde bir düşüş gözlemlenmiştir. Freshfel Tüketici İzleme 2004'e göre 2003 yılında Kıbrıs Rum Kesimi 177,3 tonluk kişi başına meyve tüketimiyle Birlik üyesi devletler arasında en fazla meyve tüketen ülke konumundadır. Yeni üye ülkeler arasında Bu ülkeyi 75 kg/kişi ile Çek Cumhuriyeti ve 69 kg/kişi ile Slovenya takip etmektedir. Eski üyelere en çok tüketim yapan ülkeler 91 kg/kişi ile İspanya ve 82 kg/kişi ile İtalya'dır. Bir çok üye ülkede en fazla tüketilen meyveler elma ve turunçgildir (Anonymous 2005).

2003 yılına ilişkin olarak, Kıbrıs Rum Kesimi 150 tonluk kişi başına sebze tüketimiyle Birlik üyesi devletler arasında en fazla sebze tüketen ülke konumundadır. Yeni üye ülkeler arasında Bu ülkeyi 111 kg/kişi ile Polonya ve 111kg/kişi ile Slovenya takip etmektedir. Eski üyelere en çok tüketim yapan ülkeler 84 kg/kişi ile Almanya ve 78 kg/kişi ile İtalya'dır. Birçok üye ülkede en fazla tüketilen sebzeler domates, havuç, soğan ve salatalıktır (Anonymous 2005).

Şekil 2.11'de 2006 yılına ilişkin AB'ye üye devletlerin kişi başına günlük meyve ve sebze tüketimleri verilmiştir. Yunanistan ve İtalya dışındaki üye devletlerin hiç biri Dünya Sağlık Örgütü ve Gıda ve Tarım Örgütü tarafından tavsiye edilen kişi başına günlük meyve ve sebze tüketim miktarı olan 400 gramın üzerine çıkamamıştır. Günlük kişi başına meyve ve sebze tüketimleri açısından üye devletler arasında büyük farklılıklar göze çarpmaktadır.

Şekil 2.11 AB'ye üye devletlerin günlük meyve ve sebze tüketimleri (Anonymous. 2007a)

1995 yılından günümüze kadar olan sürede, AB'nin günlük ortalama meyve ve sebze tüketimi, Birleşik Krallık ve İsveç için 200 gramın biraz üstünde olan tüketimi ile Yunanistan'ın 500 gramdan fazla olan tüketimi arasında değişmektedir (Anonymous. 2007a).

3 TAZE MEYVE VE SEBZE ORTAK PIYASA DÜZENİNİN TARİHÇESİ

Taze meyve ve sebzeler için ortak piyasa düzeni (OPD) ilk olarak 1962 yılında oluşturulmuştur. Buna göre kalite standartlarına tabi ürünler belirlenmiş, ortak piyasanın oluşturulması için gerekli kuralların ve önlemlerin belirlenmesi gerektiği hükme bağlanmış ve bu ürünlerin Üye Devletler arasındaki ticaretinde her türlü gümrük vergisi ve eş etkili vergiler ile miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlemlerin aşamalı olarak azaltılarak 1 Ocak 1970 tarihinden itibaren tamamen kaldırılması kararlaştırılmıştır. Söz konusu tüzük ile ayrıca, taze meyve ve sebzeler için, Komisyon'a yardımcı olmak üzere, Üye Devletlerin temsilcilerinden oluşan ve Komisyon temsilcisinin başkanlık ettiği bir İdari Komite (Management Committee) kurulması karara bağlanmıştır (Erkal 2003).

1972 yılında OPD'ye ilişkin ikinci temel düzenleme yapılmıştır. Bu kapsamda, kalite standartlarına ilişkin yeni düzenlemeler getirilmiş ve piyasanın işleyişinde kullanılacak fiyatlarla ilgili düzenlemeler belirlenmiştir. Ayrıca aynı yıl Topluluk narenciye üretiminin pazarlanması, portakal, mandalina, satsuma ve slemantinlerin işlenmesi, limonların işlenmesi, sert kabuklu meyveler için özel önlemler, elma teşvik programları, narenciye teşvik programları, mandarin üretiminin yeniden düzenlenmesi, elma bahçelerinin yeniden düzenlenmesi ve narenciye ekiminin kaydedilmesi konularında da düzenlemeler söz konusudur (Köse 2006).

Mevcut AB meyve ve sebze rejiminde, 2007 reformu öncesi son reform 1996 yılında pazarın isteklerine yönelik yapılan üretimin artırılması, müdahale yada pazardan geriçekme desteklerinin azaltılması ve pazarlama zincirinde üreticilerin rekabet gücünün artırılması amacıyla yapılmıştır (Atkin and Fane 2007). 1996 reformu ile 28 Ekim 1996 tarih ve 2200/96 sayılı Konsey Tüzüğü yürürlüğe girmiş ve Üretici Örgütleri kilit unsur haline gelmiştir. Bu Tüzüğün ana başlıkları; ürünlerin sınıflandırılması, Üretici Örgütleri, branşlararası örgütler, müdahale düzenlemeleri ve üçüncü ülkelerle ticarettir.

27 Eylül 2007 tarihli 1182/2007 sayılı meyve ve sebze sektörüne ilişkin özel kurallar koyan, sektörle alakalı birçok AB düzenlemesini değiştiren Konsey Tüzüğü ile yukarıda bahsi geçen mevcut Temel Tüzüğün ana başlıkları kaldırılarak, Yeni Tüzükte yeniden düzenlenmiştir. Yeni Tüzük ayrıca, 28 Ekim 1996 Tarih ve (EC) No: 2202/96 Sayılı Konsey Tüzüğünü kaldırarak yeni bir Konsey Tüzüğü yürürlükten kaldırmakta ve işlenmiş meyve ve sebze ürünleri için OPD'ye ilişkin 28 Ekim 1996 Tarih ve (EC) No: 2201/96 Sayılı Konsey Tüzüğündeki destek sistemini kaldırıp aynı zamanda bu Tüzük kapsamındaki ürünlerin üçüncü ülkelerle ticaretine ilişkin hükümleri de Yeni Tüzükte yeniden düzenlemektedir.

4 REFORM ÖNCESİ MEYVE VE SEBZE ORTAK PİYASA DÜZENİ

2007 yılının sonuna kadar yürürlükte kalacak olan meyve ve sebze OPD'sinin ana unsurları üç Temel Tüzük çerçevesinde düzenlenmiştir:

1. Meyve ve sebze ortak piyasa düzenine ilişkin 28 Ekim 1996 Tarih ve (EC) No: 2200/96 Sayılı Konsey Tüzüğü.
2. İşlenmiş meyve ve sebze ürünleri için ortak piyasa düzenine ilişkin 28 Ekim 1996 Tarih ve (EC) No: 2201/96 Sayılı Konsey Tüzüğü.
3. Bazı Turunçgillere yönelik Topluluk destek programı başlatan 28 Ekim 1996 Tarih ve (EC) No: 2202/96 Sayılı Konsey Tüzüğü.

AB taze meyve ve sebze OPD'sine ilişkin olarak, pazarlama standartları, Üretici Örgütleri, branşlararası örgütler, müdahaleler, üçüncü ülkelerle ticaret konularını düzenlemiştir.

Diğer yandan, işlenmiş meyve ve sebze ürünleri OPD'sine ilişkin olarak da işlenmiş ürünlere verilen desteklemeler düzenlenmiştir.

Son olarak da, bazı turunçgillere yönelik Topluluk destek programı başlatan düzenlemeyle de turunçgillere yönelik verilen desteklemelere ilişkin kurallar getirmiştir.

Bu bölümde bahsi geçen bu üç Temel Tüzük çerçevesinde AB'de uygulanan meyve ve sebze kurallarının genel hatları ayrıntılı bir şekilde açıklanmış bu kapsamda Üretici Örgütleri, branşlararası örgütler, pazarlama standartları, müdahaleler, ürünlerin işlenmesine yönelik destek programları ve aynı zamanda bu politikaların uygulanması için ayrılan bütçe hakkında bilgiler verilmiştir.

4.1 Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni'nin Genel Hatları

4.1.1 Üretici Örgütleri

AB'nde meyve ve sebze sektöründe faaliyet gösteren Üretici Örgütlerine ilişkin genel kurallar 2200/96 sayılı Temel Tüzük çerçevesinde düzenlenmiştir. Bu temel Tüzüğün yanı sıra iki adet Uygulama Tüzüğü mevcuttur:

- 1432/2003 sayılı Uygulama Tüzüğü ile üretici gruplarına ön tanıma verilmesi ve Üretici Örgütlerinin tanıma alması için gerekli şartlar düzenlenmiştir.
- 1433/2003 sayılı Uygulama Tüzüğü ile Üretici Örgütlerine verilen mali yardımlar, işletme fonu ve işletme programı ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler getirilmiştir.

Üretici Örgütleri, üretim, hasat, depolama, paketlenme ve ürünlerini pazarlama konularında birlikte hareket eden üreticilerden oluşan gönüllülük esasına dayalı olarak kurulmuş olan ve ilgili Üye Devlet tarafından tanınan tüzel kişilerdir (Yücer, Bayaner ve Polat 2006).

Üretici Örgütlerinin faaliyet amaçları;

- Planlı, kalite ve kantite açısından talebi karşılayacak şekilde bir üretim gerçekleştirmek,
- Arzın daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi,
- Üyelerinin ürünlerini pazarlamalarının teşviki,
- Üretim maliyetlerinin kısılması,

- Üretici fiyatlarının düzenlenmesi,
- Çevre dostu üretim teknikleri geliştirilmesi,
- Ürünlerin işlenme ve atık değerlendirilmesinde çevre koruma tekniklerin uygulanmasının teşviki,
- Su ve toprak kaynakları ile peyzajın korunması,
- Çeşit zenginliğinin sürdürülmesi ve/veya teşviki şeklinde sıralanabilir (Eraktan, G., 2006).

Üretici Örgütlerinin bu amaçlara ulaşmalarını sağlayacak yererli personele, altyapıya ve ekipmana sahip olmalarının yanı sıra, Üretici Örgütlerine üyelerinin üretimleri konusunda bilgi sahibi olmaları, üyelerinin ürünlerini tasnif etmeleri, depolamaları, paketlemeleri, ticari ve bütçesel yönetim anlayışı ile merkezi bir muhasebe ve faturalama sistemine sahip olmaları gerekmektedir.

AB yürürlükte olan mevcut düzenleme ile bu sektörde yedi kategoride Üretici Örgütlerinin kurulmasına olanak tanınmıştır:

1. Meyve ve sebze,
2. Meyve,
3. Sebze,
4. İşleme amacına yönelik ürünler,
5. Narenciye ürünleri,

6. Sert kabuklu meyveler,

7. Mantar.

Üretici grupları bu yedi ürün kategorilerinden yalnızca birisi için Üretici Örgütü olarak tanınma alabilmektedirler.

AB desteklerini, İşletme Programı yürüten Üretici Örgütlerine, pazarladıkları üretim değerinin % 4,1'i sınırına kadar, İşletme Fonlarına eş finansman şeklinde vermektedir. (Anonymous 2007g). Üretici Örgütleri arzın toplanması, pazar yöneliminin, kalitenin ve çevresel yönetimin geliştirilmesi bakımından Meyve ve sebze OPD'nin anahtar unsuru haline dönüşmüştür.

AB'nde meyve ve sebze sektöründe geçerli olan yasal imkanlar dahilinde, Üretici Örgütleri teşebbüs etmeleri halinde, kendi gözetimlerinde Üretici Örgütleri Birlikleri (*Association Producer Organisations*) kurulabilmektedirler. Bir Üretici Örgütleri birliği, iki ya da daha fazla Üretici Örgütü adına hareket eden şemsiye bir yapıdır. Birlik, ayrı bir tüzel kişiliktir ve kendisi bizzat bir Üretici Örgütü olamaz (Erkal 2003). Üretici Örgütleri Birliklerinin tanınmasına ilişkin prosedür ve kriterleri Üye Devletler tarafından AB mevzuatına uygun olarak belirlenmektedir.

Meyve ve sebze sektörüne ilişkin mevcut düzenlemeler kapsamında AB' topraklarında sınır ötesi Üretici Örgütlerinin kurulması da mümkündür.

Üretici Örgütleri işletme programlarını hayata geçirebilmeleri için bir işletme fonu kurmaları gerekmektedir. İşletme fonu, Üretici Örgütüne ait ayrı bir hesapta tutulan ve üyelerden alınan aidatlar ile AB yardım ödemelerinden oluşan bir fondur. Bu fon, onaylanmış işletme programlarındaki harcama kalemleri ya da onaylanmış Üretici Örgütü geri çekmeleri için kullanılmaktadır. İşletme programı ise, Üretici Örgütü tarafından sunulan; üretim kalitesinin artırılması, ürünlerin ticari değerinin yükseltilmesi, organik ürün hatlarının oluşturulması, entegre ve çevreye saygılı üretimin

teşvik edilmesi gibi amaçlara sahip programlardır. Bu programlar işletme fonu tarafından finanse edilir ve belirli tavanlar dahilinde Topluluk yardımı alabilir. 1433/2003 sayılı Tüzük, işletme fonlarına ve işletme programlarına Topluluk desteklerinin uygulanmasına ilişkin kuralları belirtmektedir. Yardımlar hesaplanırken pazarlanan üretim değeri esas alınmaktadır. Pazarlanan üretim değeri Üretici Örgütü üyeleri tarafından yapılan üretime göre hesaplanmaktadır. Yıllık yardım tavanı, üye devlet tarafından belirtilen 12 aylık bir referans dönem için pazarlanan üretim değeri esasına göre hesaplanmaktadır. Üye devletler farklı ürünler için kurulmuş Üretici Örgütleri için farklı referans dönemleri kullanabilmektedirler. Üye devletler işletme programlarını düzenlemeyen Üretici Örgütlerinden pazarlanan üretim değerlerine ilişkin verileri elde etmek için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür (Yücer, Bayaner ve Polat 2006).

Üye devletler Üretici Örgütleri tarafından hazırlanan işletme fonlarının yıllık olarak gelir ve giderlerinin tespiti, kontrolü ve onaylanmasını güvence altına almalıdır.

İşletme fonuna üyelerin mali katkısı pazarlanan üretim hacmine ve/veya değerine göre belirlenir. Tüm üreticiler işletme fonuna katkıda bulunmalıdır. Aynı şekilde tüm üreticiler işletme fonundan yararlanma fırsatına sahip olmalıdırlar. İşletme programlarının kapsadığı hususlar şunlardır:

- Üretim, pazarlama ve ekipman ile ilgili mevcut durumun tarifi,
- İşletme programın amaçları ve bunların gerçekleştirilmesi için alınacak önlemlerin ayrıntılı biçimde tarifi.
- Program süresi,
- Programın mali perspektifi, bu bağlamda mali katkı düzeyinin hesaplanmasına ilişkin metod, işletme fonunun finansman prosedürü, farklı katkı seviyelerinin

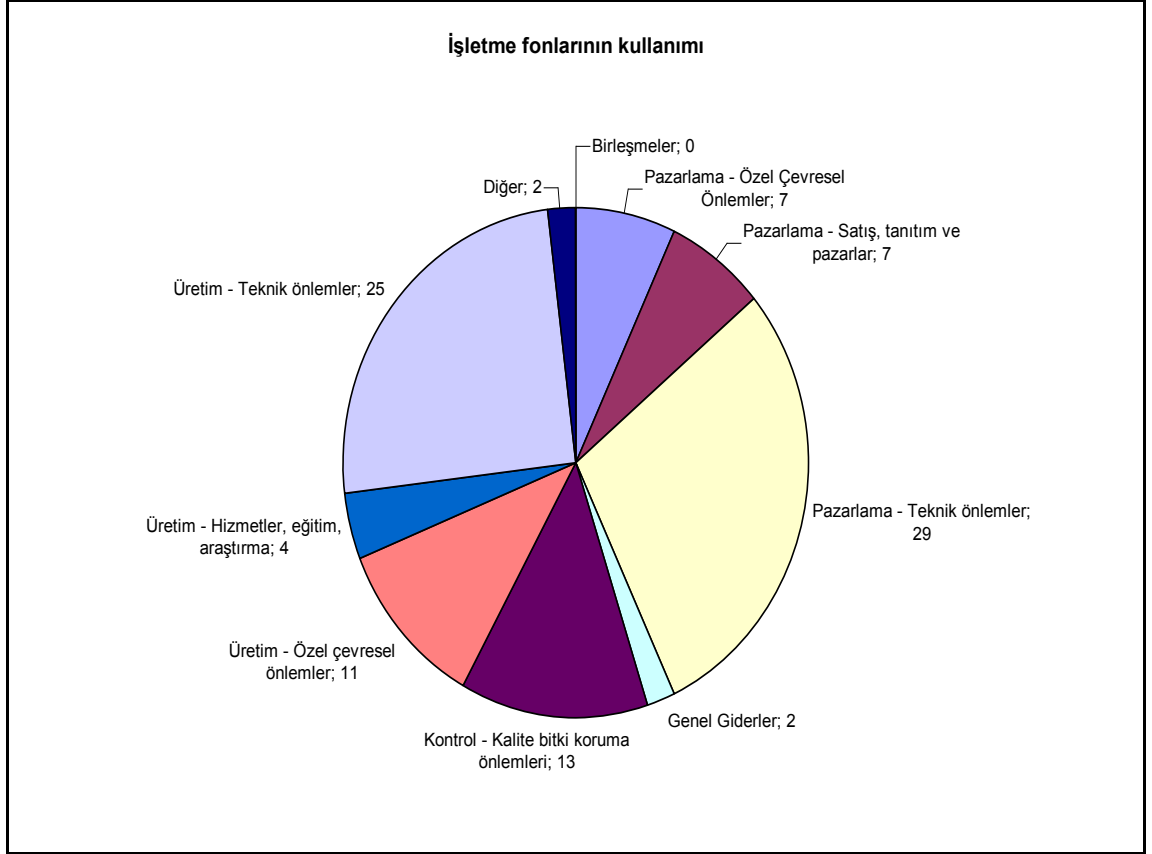
gerekçeleri, her yıl programın uygulanmasında yapılacak faaliyetlerin bütçesi ve bütçe akış diyagramı belirtilmektedir (Anonymous 1996a).

Üretici gruplarının Üretici Örgütü olarak tanınma alabilmek için yaptıkları başvurularda onaylanması için işletme programlarını da sunmalıdırlar. Yetkili ulusal merci, Üretici Örgütleri tarafından verilen bilgilerin doğruluğunu, programların amaçlara uygunluğunu, önerilen harcamaların ve faaliyetlerin yeterliliğini ve uygulama planının ekonomik tutarlılığını incelerler. Bu incelemeler ışığında yetkili ulusal merci fon miktarlarını ve programı ya onaylar ya da ret eder.

Üretici Örgütleri işletme programı için yaptıkları yardım başvurusu ile aşağıda sıralanan bilgileri yetkili mercie sunmaktadırlar:

- Pazarlanan üretim değeri,
- Üyelerin işletme fonuna olan mali katkısı,
- Programın yürütülmesine ilişkin giderleri,
- Pazardan geri çekmelere ilişkin harcamalar.

Şekil 4.1'de İşletme Fonlarının kullanımı gösterilmiştir. Buna göre AB'de faaliyet gösteren Üretici Örgütleri İşletme Fonlarının %54'lük bir oranla yarısından fazlasını üretim ve pazarlamaya ilişkin teknik önlemler kapsamında kullanmaktadırlar. Üretici Örgütleri İşletme Fonlarının %13'ünü kalitenin artırılması kapsamında kontroller ve bitki koruma önlemleri için harcamakta iken, %11'ini özel çevresel önlemlere, %7'sini satış ve tanıtıma yönelik harcamaktadırlar.

Şekil 4.1 İşletme fonlarının kullanımı (Anonymous. 2007a)

Üye devletler Üretici Örgütlerini yardım alma şartlarını karşılayıp karşılamadığını belirlemek için yerinde kontrollerle denetlemektedirler. Kontroller örneklemeler şeklinde yapılmaktadır. Bu bağlamda Üretici Örgütlerinin en az %20'si ve toplam yardım miktarının %30'u denetlenmektedir. Ayrıca örneklemelerde risk analizine göre kontrol sıklığı artırılmaktadır (Yücer, Bayaner, ve Polat 2006).

İşletme Programları makine alımları, seralar, paketlenme tesisleri, kırsal kalkınma ve eğitim gibi ortak yatırımların yapılmasını sağlarken aynı zamanda kalitenin geliştirilmesi ve bitki sağlığı standartlarına uyumun sağlanmasında da rol almaktadır. Hollanda'da faaliyet gösteren "the Voedings Tuinbouw Nederland (VTN)" isimli Üretici Örgütü işletme programını üyelerinin EuropGAP ve HACCP gibi kalite ve hijyen standartlarına uyumluluğu gösteren sertifikaları alınmalarına yardımcı olmak ve pestisit izleme sisteminin oluşturulmasına yönelik kullanmaktadır. VTN ayrıca kalite kontrol sistemi ve yeniden kullanma projesi geliştirmiş ve soğutma ünitesi kurmuştur.

İletme programları ayrıca miktar, kalite ve izlenebilirlik açısından pazar taleplerinin tahminine göre Üretici Birliği üyelerinin üretimlerini planlamalarını sağlayacak modern yönetim metotlarının ve IT teknolojilerinin kurulmasına yardımcı olmaktadır. İşletme programları aynı zamanda depolama ve paketleme ünitelerinin finansmanı içinde kullanılmaktadır. Macaristan'da MÓRAKERT adındaki Üretici Örgütü olarak tanınmış olan kooperatif, 5 300 m² paketleme ve lojistik tesisi ile 6 000 m² sebze depolama tesisini işletme programından gelen finansmanla kurmuştur (Anonymous 2007d).

4.1.2 Branşlararası örgütler

Branşlararası örgütler, meyve ve sebze üretimi, ticareti ve işlenmesinde faaliyet gösteren örgütler veya birlikler tarafından kurulmaktadır. Bu örgütlerin amacı, meyve ve sebze üretimi ve pazarlamasına Üretici Örgütlerinden daha genel bir yolla yardımcı olmaktır (Anonymous 2003).

Branşlararası örgütler, Topluluğun bir ya da birkaç bölgesinde, tüketicilerin çıkarlarını da dikkate alarak aşağıdaki önlemleri yürütürler:

- Üretimi ve piyasanın şeffaflığını ve bilgiyi geliştirmek,
- Araştırma ve piyasa araştırmalarını kullanarak, piyasadaki meyve sebzenin daha iyi koordine edilmesine yardımcı olmak,
- Topluluk kurallarına uygun standart sözleşme biçimleri hazırlamak,
- Üretilen meyve ve sebze potansiyelinin tam olarak kullanılmasını sağlamak,
- Üretimi, özellikle ürün kalitesi ve çevrenin korunmasına ilişkin olarak piyasanın ihtiyaçlarına ve tüketici zevklerine daha uygun ürünlere yönelik olarak düzenlemek için gerekli araştırmaları yürütmek ve bilgi akışını sağlamak,

- Bitki sağlığı ürünleri ve diğer girdilerin kullanımının yasaklanması için yollar aranması ve ürün ve toprak kalitesi ile suyun korunmasını sağlamak,
- Potansiyelin kullanımı ve menşe, kalite etiketleri ve coğrafi işaretlerin belirlenmesinin yanı sıra organik tarımı korumak,
- Entegre üretim ve çevreyle dost diğer üretim metotlarını teşvik etmek,
- Üretici Örgütüne üye olmayan diğer üreticilere de genişletilebilecek üretim ve pazarlama kurallarına ilişkin olarak, Topluluk kurallarından veya ulusal kurallardan daha sıkı olan kuralları ortaya koymak (Anonymous 1996a).

Branşlararası örgüt olarak tanıma alınabilmesi, kendi ülkelerinde bir veya birkaç bölgede faaliyet göstermeleri, söz konusu bölge veya bölgelerdeki meyve ve sebze ile işlenmiş meyve ve sebzelerin üretimi, ticareti ve işlenmesi açısından önemli bir paya sahip olmaları, yukarıda bahsi geçen önlemlerden birçoğunu almaları ve meyve ve sebze veya işlenmiş meyve ve sebzelerin pazarlanması ile uğraşmaları gibi kriterlere bağlıdır.

AB genelinde 2003 yılı itibariyle altı adet Branşlararası Örgüt tanınmıştır:

- Fransa 'da iki: Interfel taze meyve ve sebzede; Anifelt işlemeye yönelik meyve ve sebzede faaliyet göstermektedir.
- İspanya' da üç: Aipema elma ve armutta; Ailimpo limon ve greyfurtta; Intercitrus taze ve işlenmiş turunçgilde (portakal, limon, celementine, satsuma) faaliyet göstermektedir.
- Yunanistan'da bir: Edovra işlemeye yönelik şeftali ve armutta faaliyet göstermektedir (Anonymous 2003).

4.1.3 Pazarlama standartları

AB’de uygulanan meyve ve sebze pazarlama standartları, tüketicilerin bilgilendirilmesi, asgari kalitenin belirlenmesi, ürünlerin sınıflandırılması, sunumu ve etiketlenmesine dair kurallarının düzenlenmesi ve daha adil rekabet şartlarının sağlanması için oluşturulmuştur.

Meyve ve sebze pazarlama standartlarına ilişkin düzenlemeler 2200/1996 sayılı Temel Tüzükte ele alınmış olup, ürünlerin sınıflandırılması ve kalite kriterlerine uygunluk denetimlerine ilişkin 1148/2001 sayılı Konsey Tüzüğü ile ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Ayrıca ürün bazında asgari kalite gerekliliklerini ortaya koyan 31 adet Komisyon Tüzüğü bulunmaktadır.

AB pazarlama standartları uluslararası standartlara uygun olup, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu’nu (UN/ECE) takip etmektedir (Anonymous 2007d). Bu doğrultuda, kabul edilen standartlar bahsi geçen Komisyon Tüzükleri ile uygulamaya konulmakta ve Topluluk çapında geçerli olmaktadır.

AB taze meyve ve sebze OPD çerçevesinde Ekstra, I. Sınıf ve II. Sınıf olmak üzere 3 tip kalite standardı söz konusudur.

Her bir ürün için standartlar; ürüne uygulanan kalite sınıfına göre, kalite, boyut, etiketleme, paketleme ve sunuşa ilişkin asgari kalite gerekliliklerini içermektedir. Hukuki açıdan, meyve ve sebze üreticileri, kabul edilen standartlara uymayan bir şekilde ürünlerini satışa sunamaz, teslim edemez ya da pazarlayamazlar.

Pazarlama standartları kapsamındaki ürünlerin standartlara uyumlu olup olmadığını belirlemek için kalite kontrolleri yapılmaktadır. Üye Devletler belirledikleri yetkili mercilerce, pazarlamanın bütün aşamalarında ve nakliyat esnasında örnek alma yoluyla kontroller yapmaktadır.

Üye Devletler, meyve ve sebze pazarlamasında yer alan olan tacirleri tanımlayan bir tacir veritabanı oluşturmakla yükümlüdürler. Söz konusu veritabanı, her bir tacir için, kayıt numarası, ad, adres, belirli bir kategoride sınıflandırılması için gerekli olan bilgiler, özellikle pazarlama zincirindeki pozisyonu, firmanın önemine ilişkin bilgiler, bir önceki denetimde elde edilen bulgular ve denetimler bakımından gerekli olan diğer her türlü bilgiyi içermekte olup, tacirler, Üye Devletler tarafından veritabanının oluşturulması ve güncellenmesi için gerekli görülen her türlü bilgiyi sağlamakla yükümlüdür (Yücer, Bayaner ve Polat 2006).

4.1.4 Müdahaleler

Meyve ve sebze üretiminin tahmin edilebilir nitelikte olamaması ve bazı haftalarda meydana gelen küçük bir üretim fazlalığının tüm pazarlama periyodunda fiyatlar üzerinde çarpıcı sonuçlara yol açması, üretici birliklerinin meyve ve sebze rejimi kapsamındaki ürünleri uygun gördükleri bir miktar ve belirli bir zaman dilimi için piyasadan geri çekme hakkına sahip olmalarının sebebidir. Topluluğun müdahale konusundaki genel yaklaşımı, geri çekmelerin üretim fazlası olan yıllarda arzın ve fiyatların istikrarı için kısa süreli bir araç olarak kullanılması ve taze ürün piyasası için alternatif bir çıkışın olmamasıdır (Anonymous 2003).

Pazardaki yapısal dengesizliklerin, ürünlerin pazardan çok fazla miktarda geri çekilmesi sonucunu ortaya çıkarmaması için, her pazarlama yılı öncesinde müdahale eşikleri belirlenmektedir. Eşiklerin aşılması durumunda, sonuçlardan üreticiler sorumludur. Ayrıca bu aşma, sonraki pazarlama yılındaki geri çekim tazminatı miktarında azalmaya yol açmaktadır (Can 2005).

Reform öncesi meyve ve sebze sektörüne yönelik müdahale düzenlemesi kapsamında, yürürlükteki meyve ve sebze pazarlama standartları kapsamında II.Sınıf için belirlenen en düşük limite uygun olması şartıyla, piyasadan geriçekilen ürünler için kendi üyelerine veya üye olmayan üreticilere telafi ödemesi yapması gereken üretici birlikleri ve derneklerine Topluluk geri çekme telafisi ödenmektedir. Buna göre müdahale sistemi Üretici Örgütleri tarafından idare edilmekte ve 16 ürün için Üretici Örgütleri kendi

pazarladığı ürün miktarının turunçgil için %5'ini, elma ve armut için %8,5'ini ve diğer ürünler için %10'nunu aşmayacak şekilde piyasadan ürünleri geri çekebilmektedirler. AB bahsi geçen miktar sınırları dahilinde piyasadan çekilen ürünlerin her tonuna karşılık Üretici Örgütlerine Topluluk geri çekme telafisi ödemektedir.

Pazardan geri çekilen meyve ve sebzeler ücretsiz olarak hayırsever kuruluşlar, hapishaneler, çocuk tatil kampları, hastaneler, huzurevlerine dağıtılmaktadır.

Ayrıca, geri çekilen ürünler üçüncü ülkelere yönelik insani yardımlar için ve hayvan besleme veya endüstriyel alkolün işlenmesine yönelik olarak da kullanılabilir.

4.1.5 Ürünlerin İşlenmesine Yönelik Destek Programları

Ürünlerin İşlenmesine Yönelik Destek Programları, işlenmiş meyve ve sebze ürünleri için ortak piyasa düzenine ilişkin 28 Ekim 1996 Tarih ve (EC) No: 2201/96 Sayılı Konsey Tüzüğü ve bazı turunçgillere yönelik Topluluk destek programı başlatan 28 Ekim 1996 Tarih ve (EC) No: 2202/96 Sayılı Konsey Tüzüğü kapsamında yönetilmektedir.

Bu Tüzükler kapsamında, domates, turungiller, şeftali ve armuda yönelik üretim yardımları, işleme sanayi ve Üretici Örgütü arasında imzalanan bir sözleşme temelinde Üretici Örgütlerine verilmektedir. Bahse konu olan ürünlerin desteklerden yararlanması için asgari kalite gereksinimlerini taşıması gerekmektedir. Üretici Örgütleri bu destekleri üyelerine dağıtmaktadır.

Domates için işlenme sonu nihai ürün (konserve, soyulmuş domates vs.) miktarına bakılmaksızın ton başına 34,50 € destek ödenmektedir. Şeftali için destek miktarı ton başına 47.50 € ve armut için 161.70 €'dur (Anonymous 1996b).

İşlemeye yönelik bahsi geçen ürünlere verilen üretim yardımları için üye ülkelere eşik değerler tanınmıştır. Bu değerlerin aşılması halinde destek miktarı azaltılmaktadır. Kuru

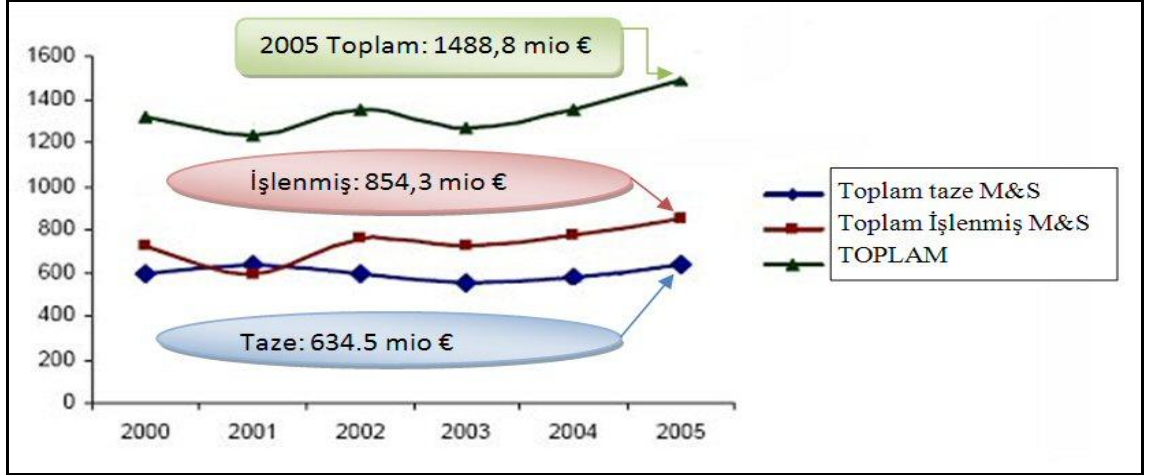
incir ve kuru erik içinde bu desteklemeler yapılabilmektedir. Fakat bu ürünler için destekler Üretici Örgütleriyle sözleşme imzalayan Üye Devletçe tanınmış işlemecilere verilmektedir. Bu ürünlere verilen destek miktarları Komisyon tarafından ayrıca belirlenmektedir.

Kuru üzüm ve kuşüzümü üretimi amacıyla yetiştirilen üzüksü bitkilere de yardımlar verilmektedir. Bu ürünlerin destekten yararlanabileceği azami garanti edilmiş alan miktarı 53 187 ha'dır. Üye Devletlerce tanınmış depolayıcılar her yıl 27 370 tona kadar çekirdeksiz kuru üzüm ve kuşüzümü yetiştiricilerden satın almaktadır. Asgari 18 ay boyunca bu ürünlerin depolanmasına depolama destekleri verilmektedir. Ayrıca mevcut işlenmiş meyve ve sebze rejiminde, ürünlerin yerel yada bölgesel önemler taşıması halinde, rekabeti güçlendirici ve tanıtım faaliyetlerini içeren özel önlemler alınabilmektedir(Anonymous 1996b).

Mevcut rejim karışık bir sistemi ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca verilen destekler DTÖ kırmızı kutu kapsamına girmektedir. Ürünlerin işlenmesine yönelik desteklemeler pazara yönelik üretim prensibini yeteri kadar gerçekleştirilememekte ve 2003 OTP reformuna aykırı bir durum ortaya çıkartmaktadır.

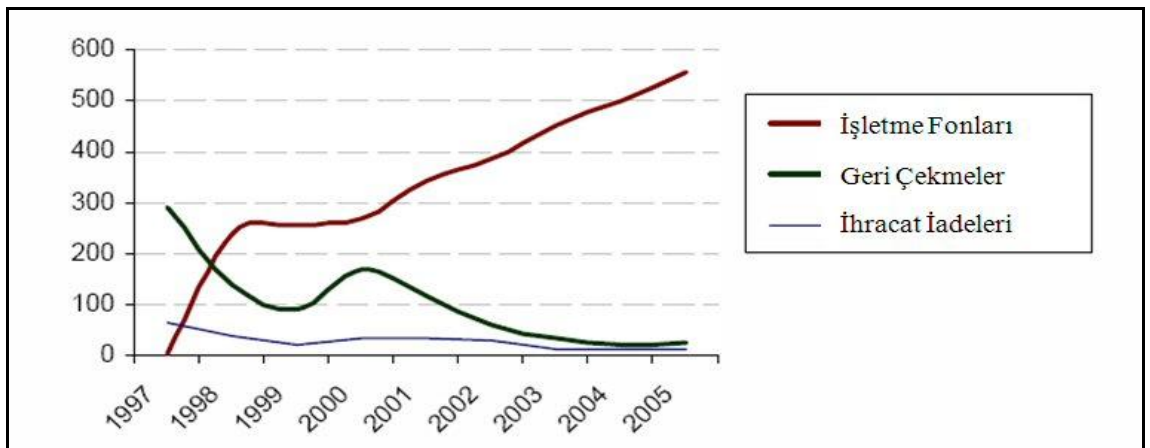
4.2 Mevcut Destek Programlarının Bütçesi

2005 yılındaki AB'nin toplam tarım bütçesinin %3,4'ü meyve ve sebze sektörüne ayrılmıştır (Anonymous, 2005b). Şekil 4.2'de AB'nin yıllar itibariyle taze ve işlenmiş meyve ve sebze OPD bütçesi verilmiştir. 2005 yılında taze meyve ve sebze için ayrılan Birlik bütçesi 634,5 milyon € iken, işlenmiş meyve ve sebze için ayrılan bütçe 854,3 milyon €'dur. 2005 yılındaki toplam meyve ve sebze bütçesi 1488,8 milyon €'dur.

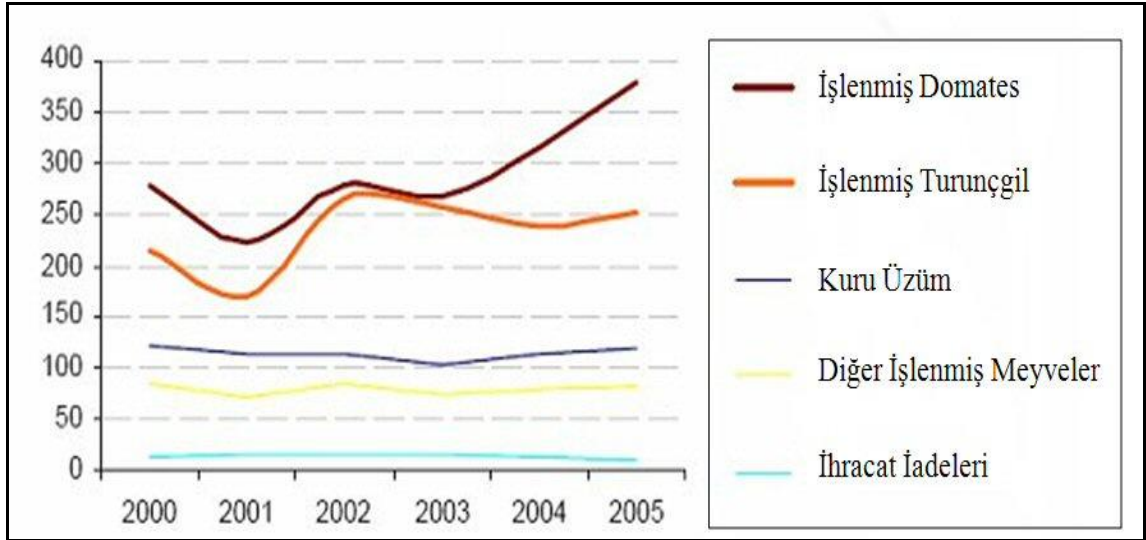
Şekil 4.2 AB'nin yıllar itibariyle taze ve işlenmiş meyve ve sebze bütçesi (Anonymous 2007c)

1997 yılından itibaren başlayan İşletme Fonlarına yapılan Birlik katkıları, yıllar itibariyle giderek artarak 2005 yılında yaklaşık 550 milyon € seviyesine ulaşmıştır. Geri çekmelere ayrılan Birlik bütçesi ise 1997 yılında 300 milyon € seviyesindeyken, yıllar itibariyle pazarda arz ve talep dengesinin kurulmasından ötürü giderek azalmış ve günümüzde taze meyve ve sebze bütçesinden oldukça az bir pay almaktadır. İhracat iadelerine yapılan Birlik harcamaları ise son yıllarda önemini giderek kaybetmiştir. Şekil 4.3'de AB'nin yıllar itibariyle taze meyve ve sebze bütçesinin politika araçlarına dağılımı gösterilmiştir.

Şekil 4.3 AB'nin yıllar itibariyle taze meyve ve sebze bütçesinin politika araçlarına dağılımı (Anonymous 2007c)

Şekil 4.4'de AB'nin yıllar itibariyle işlenmiş meyve ve sebze bütçesinin politika araçlarına dağılımı gösterilmiştir. AB tarafından domates, turunçgiller ve kuru üzüm ile kuru incir, şeftali, armut ve erik gibi diğer meyvelerin işlenmesine yönelik işleme yardımları vermektedir. Domates ve turunçgilin işlenmesine yönelik yapılan bütçe harcamaları Birliğin işlenmiş meyve ve sebze bütçesinin çok büyük bir kısmını oluşturmaktadır.

Şekil 4.4 AB'nin yıllar itibariyle taze meyve ve sebze bütçesinin politika araçlarına dağılımı (Anonymous 2007c)

Taze ve işlenmiş meyve ve sebze için 2003 yılında Birlik bütçesi harcamaları Çizelge 4.1'de gösterilmiştir. Birlik bütçesi tarafından yapılan harcamalar, ihracat geri ödemesi, geriçekme, Üretici Örgütleri işleme fonu, fındığa ilişkin özel önlemler, muz, işlenmiş domates ürünleri üretimi, meyve bazlı işlenmiş ürünlerin üretimi, kuru üzüm üretim yardımı ve müdahalesi ile işlenmemiş incir müdahalesi, turunçgil işleme teşviki, ücretsiz meyve ve sebze dağıtımı, meyve ve sebzeye ilişkin diğer önlemler şeklinde ayrı yarı kalemlerinde toplanmaktadır. 2003 yılında toplam meyve ve sebze bütçesinden en büyük payı alan kalem 452 milyon € ile Üretici Örgütlerinin İşletme Fonlarına verilen desteklerdir. Domatesin işlenmesine yönelik verilen destek yaklaşık 269 milyon €'dur. Turunçgil işleme teşviği ise 257 milyon € seviyesindedir. İhracat iadelerinin %80'i, domates, portakal ve elma ihracatına verilmektedir (Anonymous 2007h).

Çizelge 4.1: Taze ve işlenmiş meyve ve sebze için 2003 bütçesi (Anonymous 2005b)

Önlemler	2003 yılı harcamaları (€)
İhracat geri ödemesi	29 337 076,85
Geriçekme	33 123 913,82
Üretici Örgütleri İşleme fonu	452 241 165,12
Fındığa ilişkin özel önlemler	52 720 355,64
Muz	254 528 148,63
İşlenmiş domates ürünleri üretimi	268 707 204 ,31
Meyve bazlı işlenmiş ürünlerin üretimi	74 910 744 ,43
Kuru üzüm üretim yardımı ve müdahalesi ve işlenmemiş incir müdahalesi	103 209 872 ,36
Trunçgil işleme teşviki	257 114 720 ,63
Ücretsiz meyve ve sebze dağıtımı	8 727 581 ,59
Meyve ve sebzeye ilişkin diğer önlemler	4 848 656 ,44
Toplam	1 538 499 709,00

Birliğe Üye Ülkelerin meyve ve sebze sektöründeki 2003 yılı bütçe harcamaları Çizelge 4.2’de gösterilmiştir. Buna göre AB-15’de meyve ve sebze sektöründe en fazla bütçeyi Birliğe Üye Akdeniz Ülkeleri olan İspanya, İtalya, Fransa ve Yunanistan almaktadır.

Çizelge 4.2: Üye ülkelerin meyve ve sebze sektöründeki 2003 yılı bütçe harcamaları
(Anonymous 2005b)

Üye Ülkeler	Harcamalar (Milyon €)
Belçika	32,7
Danimarka	1,3
Almanya	22,3
Yunanistan	204,6
İspanya	471,2
Fransa	267,1
İrlanda	3,8
İtalya	408,5
Lüksemburg	-
Hollanda	47,1
Avusturya	2,9
Portekiz	41,7
Finlandiya	-
İsveç	3,5
İngiltere	25,6
Toplam	1 532,2

5 REFORMUN SEBEPLERİ

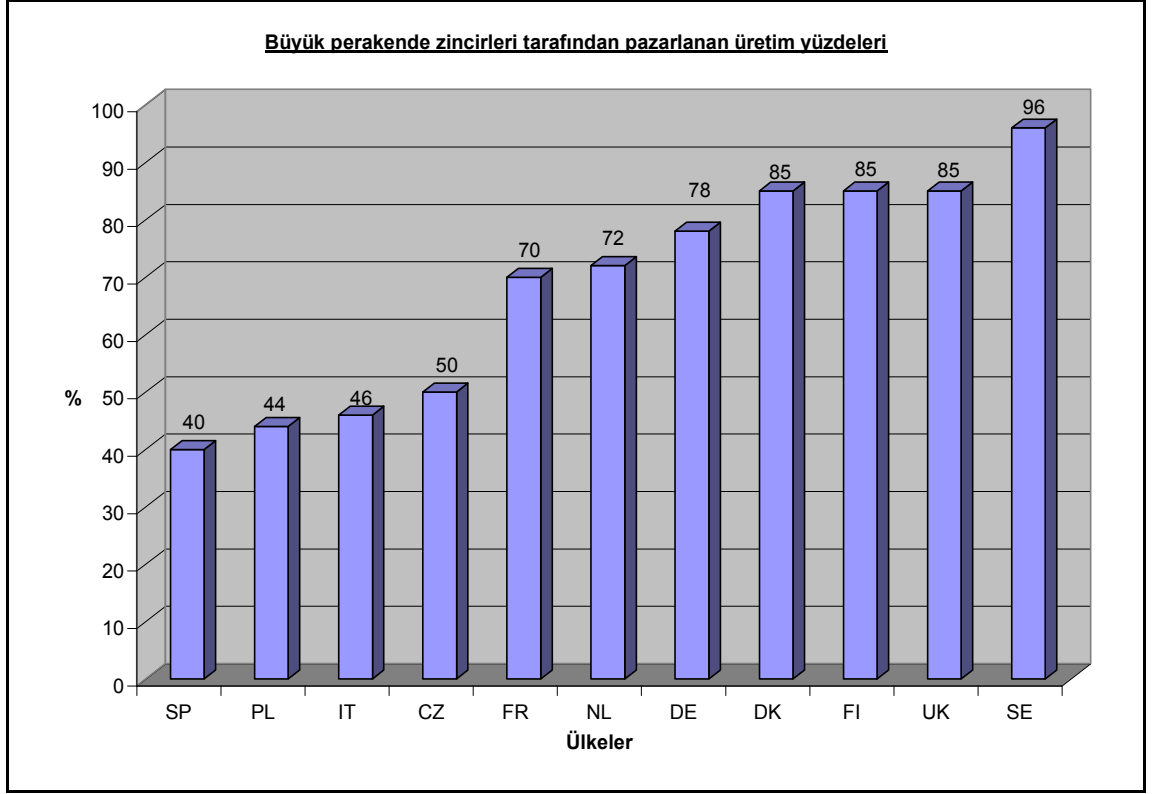
Meyve ve sebze sektöründe, AB'nin mevcut OPD de değişikliklere gitmesinin nedenleri başlıklar dahilinde bu bölümde incelenmiştir.

5.1 Pazarlamanın Perakende Zincirlerinde Yoğunlaşması

Meyve ve sebze ürünlerinin pazarlanmasında büyük perakende zincirlerinin aldığı pay giderek artmaktadır. Meyve ve sebze sektöründe piyasa fiyatlarının belirlenmesinde perakendecilerin geçtiğimiz on yıl içerisinde oldukça etkin duruma gelmeleri, sektörün baskı altında kalmasına neden olmuştur (Anonymous 2007d).

Şekil 5.1'de büyük perakende zincirleri tarafından pazarlanan üretim yüzdeleri gösterilmektedir. Özellikle Fransa, Hollanda, Almanya, Danimarka, Finlandiya, Birleşik Krallık ve İsveç'te bu oran %70–96 seviyelerine ulaşmış durumdadır. Perakende zincirlerinin bu derecede yüksek pazar paylarına sahip olmaları bu ülkelerde meyve ve sebze fiyatlarını belirlemede büyük güce sahip olmaları anlamına gelmektedir. Küçük üreticiler bu durumdan zarar görmesinin önüne geçilmesi gerekmektedir.

Buna ilaveten, büyük perakende zincirleri yeni Üye Devletlerde pazar paylarını giderek artırmaktadır. Meyve ve sebze OPD'si 1996 reformundan itibaren, Üretici Örgütleri ve İşletme Programları meyve ve sebze üretim planlamasının kilit unsurları haline gelmişlerdir. Üretici Örgütleri halen küçük üreticileri, perakendecilerin fiyatları belirleme baskısından koruyacak en meşru unsur halindedir (Anonymous 2007 f).

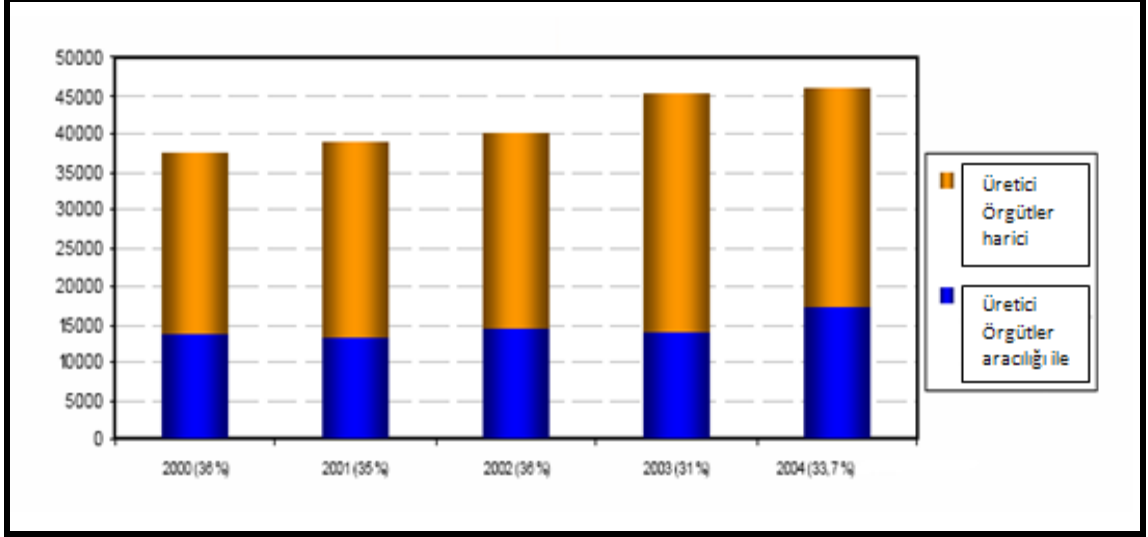
Şekil 5.1 Büyük perakende zincirleri tarafından pazarlanan üretim yüzdeleri (Anonymous 2007c).

5.2 Üretici Örgütlerinin Sınırlı Çekiciliği

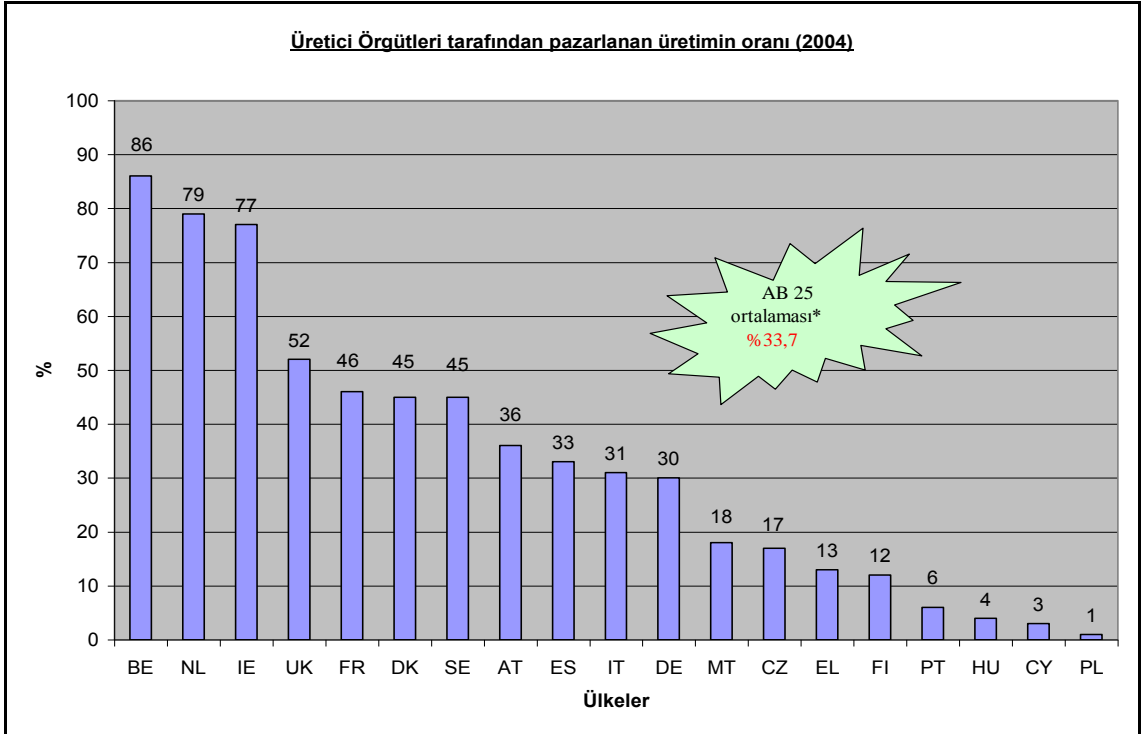
Meyve ve sebze üretim planlamasının sağlanması ve küçük üreticilerin ürünlerini bir araya toplayıp iyi fiyatlardan pazarlamalarının sağlanması açısından Üretici Örgütleri sektörde 1996 reformundan sonra oldukça büyük öneme sahip olmuşlardır. 2000-2004 yılları arası toplam üretimin pazarlanmasında Üretici Örgütlerinin aldığı oranlar Şekil 5.2'de gösterilmiştir. Buna göre, toplam üretimin Üretici Örgütleri aracılığı ile pazarlanan kısmı 2004 yılı için %33,7'dir.

Şekil 5.3' de 2004 yılı için üye ülkelerdeki toplam üretimin Üretici Örgütleri aracılığı ile pazarlanan kısmı verilmiştir. Şekilden anlaşılacağı üzere, Üretici Örgütleri aracılığı ile pazarlanan üretim oranları üye ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Belçika ve Hollanda'da bu oran %86 ve %79'lara ulaşırken, Macaristan ve Polonya'da %3 ve %1'ler seviyesindedir. Üretici Örgütlerinin sektördeki etkinliklerini artırmak için

düşük olan bu oranların artırılmasının gerekliliği reform kapsamında önemli bir yer teşkil etmektedir.

Şekil 5.2 2000-2004 yılları arası toplam üretimin pazarlanmasında Üretici Örgütlerinin aldığı oran (Anonymous 2007c)

Şekil 5.3 2004 yılı için üye ülkelerdeki toplam üretimin, Üretici Örgütleri aracılığı ile pazarlanan kısmı (Anonymous 2007c)

Birliğe Üye Ülkelerdeki Üretici Örgütlerinin sayısı Çizelge 5.1’de gösterilmiştir. AB genelinde toplam 1.528 adet Üretici Birliği faaliyet göstermektedir (Anonymous 2007a). Özellikle meyve ve sebze üretimi ve pazarlanmasının yoğunlaştığı Birliğe üye Akdeniz ülkeleri olan İspanya (594), Fransa (311), İtalya (222) ve Yunanistan’da (127) faaliyet gösteren Üretici Örgütlerinin sayıları diğer ülkelere göre daha fazladır.

Çizelge 5.1 Üretici Örgütlerinin sayısı (Anonymous 2007a)

Üye Ülke	Üretici Örgütü	Üye Ülke	Üretici Örgütü
CY	6	PT	60
MT	2	IE	16
PL	7	DE	37
FI	6	BE	18
HU	8	NL	14
CZ	8	FR	311
DA	5	UK	75
SE	7	ES	594
AT	5	IT	222
EL	127	AB25	1.528

Üretici Örgütlerinin tüm meyve ve sebze üreticilerine yönelik olabilmesi açısından, yapılacak düzenlemelerde, Üretici Örgütünün ana üretim alanı dışında faaliyet gösteren üreticilerin varlığı, şehir kenarlarındaki üreticilerin varlığı, uzak alanlardaki üreticilerin varlığı, organik tarım üreticilerinin varlığı, geleneksel olmayan bölgelerdeki geleneksel üretim yapan üreticilerin varlığı ve pazara doğrudan satış yapan veya kısa dağıtım kanallarına sahip üreticilerin varlığı gibi farklı durum ve ihtiyaçların göz önüne alınması gerekmektedir (Anonymous 2006b).

Üretici Örgütlerine meyve ve sebze üreten tarım işletmelerinin üye olma oranları da Birlik çapında farklılıklar göstermektedir. Bu oran birlik ortalaması olarak %40’larda gerçekleşerek, Komisyonun 2013 yılı hedefi olan %60’lık oranın oldukça gerisinde kalmıştır (Anonymous 2007d).

5.3 Tüketimdeki Düşüş Engellenmesi

Özellikle erken ölüm ve kronik rahatsızlıkların önlenmesinde önemli bir rol oynayan dengeli beslenmenin tüm çevrelerce kabul görmesine rağmen, Avrupa'da meyve ve sebze tüketimindeki azalış son yıllarda meydana gelen gelişmelerden en şaşırtıcı olanıdır (Anonymous 2006b).

AB üyesi devletler meyve ve sebze tüketimlerini, günlük en düşük tavsiye edilen tüketim seviyesi olan 400 grama çıkartabilirlerse, koroner kalp hastalıklarında %7 ve felç olmada %4'lük bir oranda korunma sağlayıp, yıllık 50 000'den fazla ölümün önüne geçebileceklerdir (Anonymous 2006c).

Tarım ve diğer politika araçları ile özel inisiyatifler arasında yeni bir sinerji oluşturularak, meyve ve sebze tüketiminin sağlık açısından arzu edilen seviyeye çıkartılması için yollar aramak reformun diğer bir önemli konusudur.

5.4 Arz ve Dağıtım Zincirindeki Dengesizlik

Büyük perakendecilerin yani süpermarket zincirlerinin aşırı rekabetçi olmaları neticesinde, yüksek miktarlarda mal satın alabilme güçleri, üreticilere bazı şartları empoze etmelerine ve üretici gelirlerinin sık sık düşmesine sebep olmaktadır. Küçük üreticilerin olumsuz etkilenmesini engellemenin yolu Üretici Birliklerinden geçmektedir. Fakat, karşı başlangıçta %60 seviyelerinde olması amaçlanan Üretici Örgütlerinin arz yoğunluğu, mevcut durumda %30-40 arasında durgunlaşmış ve bu değerlerin gerisine de düşebilecek duruma gelmiştir (Anonymous 2006b).

Başta Akdeniz ülkeleri olmak üzere bazı Üye Devletlerin tarımsal üretimlerinde en büyük payı bahçe bitkileri oluşturmaktadır. Üretici Örgütlerinin yeterli seviyede gelişmemeleri sonucunda, meyve ve sebze tarımı yapan çiftçiler, Üretici Örgütleri kanalıyla dağıtılan AB desteklerinden yeterli düzeyde faydalanamamaktadırlar. Ayrıca Birliğe Üye Devlet sayısının 27'e çıkması sonucunda meyve ve sebze sektöründeki

sosyo-ekonomik çeşitliliğin artması ve mevcut düzenlemelere dahil olmayan ürünlerin önemli ölçüde üretiminin söz konusu olması durumu daha da kötü hale getirmektedir.

5.5 Reform Sürecinin Sürekliliği

2003 yılında başlayan ve günümüze kadar devam eden AB OTP reformu kapsamında reforma uğramış ürünler aşağıda sıralanmıştır.

- 2003 Tahıllar, et ve süt
- 2004 Akdeniz bölgesinde yetişen ürünler: Zeytinyağı, tütün, pamuk, şerbetçiotu
- 2005 Şeker
- 2006 Muz

Reform sürecinin sürekliliğini sağlamak kapsamında sıra şarap ve meyve ve sebze sektörüne gelmiş vaziyettedir.

5.6 Sadeleştirme

Komisyon, “Ortak Tarım Politikasının Sadeleştirilmesi ve Daha İyi Düzenlenmesine” ilişkin yayınladığı tebliğ ile hem idari açıdan, hem de üreticiler açısından olanaklar dahilinde mevzuatı sadeleştireceğini taahhüt altına almıştır.

Sadeleştirme çalışmalarına farklı ürün ve ürün grupları için mevcut olan OPD’leri tek bir çatı altında toplanmasına ilişkin “Tek OPD” önerisi yayınlanmıştır. Bu önerinin ikinci aşaması, reforma süreci devam eden şarap ile meyve ve sebze sektörlerini de dahil edilmesiyle tamamlanacaktır (Anonymous 2005c).

Bu kapsamda meyve ve sebze kurallarının da sadeleştirilmesi ve daha açık ve anlaşılır bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun bir sonucu olarak Üretici Örgütlerinin çekiciliğinin artması beklenmektedir.

5.7 Meyve ve sebze sektörünün Üretimden Bağımsız Desteklerle İlişkisi

2003 OTP reformu doğrudan meyve ve sebze üreticilerini hedefleyen bir reform değildir (Anonymous 2006b). Üretimden bağımsız ödemelere geçilmesi çiftçilere minimum bir gelir seviye sağlarken, üreticilerin ne üreteceklerine pazar şartlarına göre karar vermelerine olanak sağlamaktadır. Genel bir kural olarak, meyve ve sebze üreticileri bu rejimden hariç tutulmuş olmasından ötürü, doğrudan gelir desteğinden yararlanmamaktadırlar. Buna paralel olarak, rejimden yararlanan çiftçilerin olası rekabetçiliğinden, rejimden yararlanmayan çiftçileri korumak için, tek ödeme hakkına sahip alanlardaki araziler üzerinde meyve ve sebze üretimi yapanların bu desteklerden yararlanmaları hususunda bir yasak getirilmiştir.

Tek ödeme rejiminden meyve ve sebze üreticilerinin hariç tutulması adaletsiz bir durum ortaya çıkartmakta ve rejimin yönetimini zorlaştıran kontrol problemlerinin ortaya çıkmasına da sebep olmaktadır. Bu durum, DTÖ kuralları ışığında değerlendirilmesi ve reform kapsamında incelenmesi gereken diğer bir başlıktır (Anonymous 2006b).

5.8 Dünya Ticaret Örgütü Taahhütlerine Uygunluk

OTP 2003 reformu ile başlayan desteklemelerin üretimle bağının kesilmesi süreci, ticaret ve rekabeti bozan destek biçimlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik çok taraflı bir hareketin parçasıdır. Üretim, ihracat ve pazar müdahaleleri sonucu geriçekilen ürün miktarlarına göre verilen mevcut desteklemeler için DTÖ taahhütlerine göre bir azatılımın söz konusu olması kaçınılmazdır. Bu kapsamda meyve ve sebze OPD’de 3 tip destekten söz edilmektedir:

- Üretim yardımları ve üreticilerin ham maddeleri işlemelerine ilişkin yardımlar,

- İhracat piyasasında rekabetçiliği sağlayan ihracat geri iadeleri,
- Piyasadaki arz fazlasını ortadan kaldırmak için kullanılan geçici geriçekme ödemeleri.

1996 reformundan itibaren ihracat geri ödemesi ve geriçekme ödemelerine yönelik destek uygulamaları giderek azalmış olup, Topluluk bütçesinin küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Yapılan harcamalar, DTÖ tarafından izin verilen tavan seviyelerinin çok altında kalmaktadır.

Meyve ve sebze OPD'sinin esas destekleme aracı üretimle bağlantılı olan üretim ve işleme yardımlarıdır. 2005 yılında 854 milyon € destek verilmiştir. Bu miktar üretici ve işleyicilerin masraflarının %97'sine karşılık gelmektedir. Bu miktar DTÖ de belirlenecek bir seviyede azatlım taahhüdüne konu olacaktır (Anonymous 2006b). Bu konu meyve ve sebze reformunu kaçınılmaz hale gitmiştir.

5.9 Kırsal Kalkınma Yardımlarıyla Uyumluluk

İşletmelerin rekabetçiliğinin geliştirilmesi ve daha çevre dostu işleme metotlarının kullanılması hedefli yapısal önlemlere yönelik OTP'nin ana destek aracı Kırsal Kalkınma yardımlarıdır. 2007-2013 döneminde kırsal kalkınmada amaç ve önceliklere ilişkin AB Tüzüğü 2005 yılında yayınlanmıştır. OPD ve Kırsal Kalkınma Programı kapsamında taze meyve ve sebze üreticilerine verilen desteklerin, uyum ve birlikteliği sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun açılmasına yönelik çalışmalar meyve ve sebze reformu kapsamında yapılması gerekmektedir.

5.10 Kısa Dönemli Krizler

Meyve ve sebze ürünleri, doğal yapılarından ötürü çabuk bozular nitelikli ve dayanıksız bitkilerdirler. Ayrıca üretim miktarlarını tahmin etmek de güçtür. Ürünlerin bu özelliklerinden ötürü, meyve ve sebze üreticilerinin gelirleri kısa dönemli krizlerden

oldukça fazla etkilemektedir. Çok küçük değerlerde olsa da arz ve talep arasında oluşan bir dengesizlik, satış fiyatının maliyet fiyatı seviyesinden aşağı düşmesine sebep olmakta ve üreticinin ekonomik açıdan pazarda kalmasını tehlikeye atmaktadır (Anonymous 2006b).

Diğer yandan; Ticari liberizasyonun bir sonucu olarak sürekli artan ithalatla olan rekabetçilik ve bazen saldırgan ticari uygulamalara başvuran büyük perakendeciler yüzünden son yıllarda fiyatlar üzerinde aşağı doğru bir basınç oluşmuş ve meyve ve sebze piyasası bundan etkilenmiştir. Ayrıca meyve ve sebze piyasası ihracat ve tüketimdeki ani düşüşlerden de etkilenmektedir.

Kısa dönemi krizlerden üreticileri korumak için mevcut düzenlemelerle, Üretici Örgütlerinin pazardan ürün geri çekmelerine olanak sağlanmış olup, bu kapsamda Üretici Örgütlerine ücretsiz dağıtım ve bazı ürünler %100'e varan geri çekme katkıları için (Topluluk Geriçekme Katkısı - *Community Withdrawal Contribution – CWC*) ödenmektedir. Üretici Örgütlerinin aynı zamanda işletme fonlarını bahsi geçen Topluluk Geriçekme Katkısından yararlanmak ve bu programa dahil olmayan ürünlerinde geri çekilmesine yönelik kullanmasına olanak sağlanmıştır.

Meyve ve sebze üreticilerinin bir gelir desteğine sahip olamamasından ötürü piyasada meydana gelen krizlerden çok fazla etkilenmektedirler. Çiftçilerin kısa dönemli krizlerden en az zararla çıkabilmeleri için meyve ve sebze OPD'sinde gerekli ilave önlemlerin alınması gerekmektedir.

5.11 Çevresel Etki

Doğal kaynakların ve çevrenin korunması meyve ve sebze OPD'nin 1996'dan beri bir parçasını oluşturmaktadır. Yoğun miktarda su tüketicisi olan meyve ve sebze üretiminin yapıldığı bölgelerde, uzun dönemli çevresel bozulmalar gözlenmektedir. Yetersiz sulama sistemlerinin kullanılması büyük miktarda su kayıplarına sebep olmaktadır. Yoğun üretim metotları kapsamında, fosil yakıtların tüketimi (ısıtmalı seralar, plastik

tüneller) ve aşırı girdi kullanımı, toprak ve yeraltı suyuna tarımsal ilaç, ağır metaller ve nitratların katılmasına neden olmakta böylece çevre kirliliği artmaktadır (Anonymous 2006b).

Meyve ve sebze üretimi, AB'nin çevreye karşı duyarlı üretim yapılması prensibini sergilediği çapraz uyum kurallarına bağlı değildir. OPD'nin çevre korumaya ilişkin kuralları ile genel çapraz uyum kurallarının birleştirilmesi, reformla çözülmesi gereken diğer bir önemli konudur.

5.12 Pazarlama Standartlarının Sadeleştirilmesi

Pazarlama standartları, pazar şeffaflığına katkıda bulunarak meyve ve sebze ürünlerinin dağıtım zincirindeki işlem maliyetlerini azaltmaktadır. Ayrıca, pazarlama standartları üreticilere, ürünlerinin tüm pazarda benimsenmesine olanak da sağlamaktadır (Anonymous 2006b).

AB pazarlama standartları uluslararası standartlara uygun olup, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu'nu (UN/ECE) takip etmektedir (Anonymous 2007d). Standartlar konusu OPD'nin sadeleştirilmesi kapsamında yer alması gereken bir konudur. Standartlara ilişkin hukuki metinlerin daha anlaşılır ve kısa metinler haline dönüştürülmesi gereksinimi, bu kapsamda göz önüne alınması gereken bir konudur. Pazarlama standartlarına ilaveten taze meyve ve sebze ticaretinde uygulanan Codex, EEC-UNO gibi diğer standardizasyon sistemlerinin geliştirilmesi konunun kapsamını daha da genişletmektedir.

6 MEYVE VE SEBZE 2007 REFORMU

6.1 Reform Süreci

Meyve ve sebze sektörünün dinamizmi ve pazarda meydana gelen gelişmeler, Komisyonun rasyonelleşme yaklaşımının sürdürülmesi kapsamında, meyve ve sebze sektörüne yönelik olan düzenlemeleri sadeleştirmesini ve değiştirmesini teşvik etmiştir.

En son 1996 yılında reforma uğrayan meyve ve sebze sektörü, reform sonrası takip eden dört yıl boyunca incelenmiş ve meyve ve sebze rejiminin sadeleştirilmesi, daha esnek yapılması ve üreticilerin sorumluluklarının artırılması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Bunu takiben Komisyon tarafından konuya ilişkin bir rapor onaylanmış ve 2002 yılı İspanya'nın dönem başkanlığı sırasında Komisyon sektöre yönelik düzenlemeleri daha sade ve anlaşılır yapmak için bir çalışma programı hazırlamıştır.

2004 Ağustosunda Komisyon, meyve ve sebze OPD'nin işleyişinde karşılaşılan sorunların çözümünü isteyen Konsey'e, 2002,2003 ve 2004 yıllarında sektörle alakalı yaptığı faaliyetleri içeren meyve ve sebze OPD'nin sadeleştirilmesi başlıklı başka bir rapor sunmuştur. Bu raporda, Komisyon 2006 yılında hem taze hem de işlenmiş meyve ve sebze sektörünü kapsayan bir reform önereceğini belirtmiştir (Anonymous 2004). Bu rapor aynı zamanda Konsey, Avrupa Parlamentosu ve sektördeki paydaşları tartışmanın içine sokmayı planlamıştır. Mayıs 2005'de Avrupa Parlamentosu konuya ilişkin kendi raporunu kabul etmiştir.

Konsey ve Avrupa Parlamentosunda yapılan ilk tartışmalar neticesinde, taze meyve ve sebze OPD'ye ilişkin geniş katılımlı bir ortak görüşün çıkması gerektiği görüşü ortaya çıkmıştır. Diğer yandan Konsey, işlenmiş meyve ve sebze OPD'si kapsamında mevcut destek sisteminin 2003 OTP reformuyla uyumlaştırılmasına ilişkin olası alternatifleri belirleyen bir etki analizi yapılmasını istemiştir.

Komisyon 2007 yılının başında hem taze hem de işlenmiş meyve ve sebze OPD'sini kapsayan reform önerilerini sunmuştur.

Bu reform önerileri aynı zamanda Avrupa Sayıştay'ı tarafından hazırlanan Özel Rapor No: 8/2006 sayılı ve "Artan başarı? Meyve ve sebze üreticilerinin işletme programlarına verilen Avrupa Birliği desteklerinin etkinliği" başlıklı rapordaki tavsiyelere cevap niteliği taşımaktadır.

Avrupa Sayıştay'ının hazırladığı rapor genel hatlarıyla Üretici Örgütlerinin işletme programlarının daha etkili yapılmasına ve program hedeflerinin daha iyi değerlendirilmesine yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır. Ayrıca Tek Ödeme Programı kuralları ile AB'nin Kırsal Kalkınma kurallarının uyumlaştırılması gerektiğini önermektedir (Anonymous 2006d).

Komisyonun yayınladığı reform önerileri üzerine olan tartışmalar neticesinde, 27 Eylül 2007 tarihinde, AB Konseyi 1182/2007 sayılı meyve ve sebze sektörüne ilişkin özel kurallar koyan, sektörle alakalı birçok AB düzenlemesini değiştiren ve Bazı Turunçgillere yönelik Topluluk destek programı başlatan 28 Ekim 1996 Tarih ve (EC) No: 2202/96 Sayılı Konsey Tüzüğüne kaldırılan yeni bir Konsey Tüzüğü yayınlamıştır

6.2 Reformun Hedefleri

Meyve ve sebze OPD 2007 reformunu hedeflerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Pazar yönelimini ve sektörün rekabet gücünü artırmak,
- Çiftçi gelirlerindeki dalgalanmaları azaltmak,
- Meyve ve sebze pazarlama zincirindeki dengenin iyileştirilmesine katkıda bulunmak,

- Sektör çeşitliliğine daha fazla dikkat etmek,
- Üreticilerin kriz yönetim kapasitelerini güçlendirmek,
- Çevreye olan olumsuz baskıyı azaltmak:
- Organik Üretimi teşvik etmek,
- Meyve ve sebze tüketimini artırmak,
- Kalkınma ve komşuluk politikası ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurallarına uyumu sağlamak,
- Kamu harcamalarının kontrolünü ve tahmin edilebilirliğini yükseltmek,
- İhracat desteklerini ortadan kaldırmak,
- Yönetim işlerini sadeleştirmek ve kontrolleri geliştirmek.

Bahsi geçen hedeflerin belirlenmesinde; Dünya Ticaret Örgütü kurallarına uyumluluk, reforma uğramış OTP ile tutarlılık ve mali perspektiflere uygunluk olmak üzere üç temel etmen dikkate alınmıştır.

6.3 Reformla Başlayan Yenilikler

6.3.1 Üretici örgütleri

AB, 2007 meyve ve sebze reformunda, 1996 yılında başlayan Üretici Örgütlerini meyve ve sebze OPD'nin temel unsuru haline getirilmesi yönündeki eğilimine devam etmiştir. Pazar yönelimini ve rekabetçiliği geliştirmek ve gıda zincirini dengede tutmak için

üretimin bir yerde toplanması gerekmektedir. Mevcut şartlar dahilinde, rejimin karmaşıklığı ve özel durumlara karşı herhangi bir çözüm üretmemesinden ötürü üretimin bir yerde toplanması yeterli düzeyde değildir. bu olumsuzluğun giderilmesi sadeleştirme, esneklik ve Üretici Örgütlerinin çekiciliğinin artırılması ile mümkündür.

Reform kapsamında getirilen değişikliklerden ilki, Yeni Tüzükteki çiftçi tanımınının 29 Eylül 2003 tarihli 1782/2003 sayılı Ortak Tarım Politikası Altında Doğrudan Destek Planlarına ilişkin Ortak Kuralları ve Çiftçiler için Belirli Destek Planlarını Belirleyen Konsey Tüzüğündeki çiftçi tanımı ile. uyumlaştırılması olmuştur.

Reform ile meyve ve sebze tarımı yapan işletmelerin, üretici birliklerine üye olmaları konusunda esneklik getirilmiştir. Bu kapsamda üretici birlikleri Ek 5’de verilen her ürün için kurulabileceklerdir. Üreticilerde üretimini yaptıkları her ürün için bir Üretici Örgütüne üye olabileceklerdir.

Doğrudan satışlar konusunda, Üye Devletlerin ve üreticilerin daha esnek davranmaları konusunda, Üretici Birliği üyelerine, ürün ya da üretimlerinin belirli bir oranını, doğrudan tüketicilere satabilme hakkı getirilmiştir. Üye Devletlere de, farklı ürünler için bu oranı %10’dan az olmamak şartıyla belirleme hakkı tanınmıştır.

Üretici Örgütlerinin tanıma alabilmeleri için üreticilerine depolama, paketleme ve pazarlama konusunda teknik araçlar sunma şartı yumuşatılarak gerekli olması durumunda üreticilerine bu teknik araçları sağlayacağı hükme bağlanmıştır.

İdari açıdan yapılan sadeleştirme ile Üye Devletlerin yılda bir kere Üretici Örgütlerine tanıma verilmesi, tanıma başvurusunun ret edilmesi ve tanımanın kaldırılması konusunda, Komisyona bilgi sağlamalarına olanak tanınmıştır.

Yeni Tüzük kapsamında, 1 Mayıs 2004 tarihi ve sonrasında Birliğe Üye olan devletlerde, Birlik sınırları dışındaki topraklarda (*Outermost Region*) ve Ege’deki küçük

adalarda faaliyet gösteren üretici gruplarına, Üretici Örgütü olarak tanıma almalarına yardımcı olmak için 5 yıllık bir süre dahilinde destek sağlanacaktır.

Reform ile Üretici Örgütlerine getirilen diğer bir esneklikte, işletme fonlarının oluşturulmasında üreticilerin katkısının yanı sıra Üretici Örgütünün kendi katkısının da olabilesidir.

Yeni Tüzük kapsamında, Komisyon 31 Aralık 2013 tarihine kadar Üretici Örgütleri, işletme programları ve işletme fonları hakkında hazırlayacağı raporu, Konsey ve Avrupa Parlamentosuna sunacaktır.

Avrupa Sayıştay'ı üye devletlerin işletme programlarına yaptıkları harcamaların etkili olmadığını, Komisyon tarafından işletme programlarının etkinliliğinin izlenmediğini ve Komisyonun uyguladığı politikaları değerlendirmedeğinin altını çizmektedir. Yeni Tüzük ile AB, işletme programlarının etkinliğini artırmak için üye devletlerin meyve ve sebze sektöründe sürdürülebilir işletme programlarına yönelik ulusal bir strateji oluşturmalarını istemektedir. Üye devletler tarafından hazırlanacak olan bu stratejinin genel hatlarıyla aşağıda sıralanan unsurlardan oluşması hükme bağlanmıştır.

- Güçlü yanlar, zayıf yanlar ve kalkınma potansiyeli çerçevesinde bir durum analizi,
- Seçilen önceliklerin gerekçelendirilmesi,
- İşletme programlarının amaç, araç ve performans göstergeleri
- İşletme programlarının değerlendirilmesi
- Üretici Örgütlerinin raporlama sorumlulukları

Üretici Örgütlerinin, AB desteklerinden yararlanabilmesi için işletme programlarını bahsi geçen bu ulusal strateji temelinde hazırlaması gerekmektedir.

Reform öncesi geçerli olan, işletme fonlarına %50 AB ve %50 Üretici Örgütü şeklindeki ve AB'nin azami katkısının, Üretici Örgütünün pazarladığı üretim değerinin (VMP) %4,1'ini aşmaması şartındaki topluluk mali yardım prensibi reform sonrası da aynı kalmıştır. Bu şekildeki maliyet paylaşımı Üretici Örgütlerinin, üreticiler tarafından önemli görülen yatırım ve faaliyetlere devam etmelerine olanak sağlayacaktır.

AB'nin azami katkı oranı (%4,1), krizlerin önlenmesi ve yönetsel önlemler için %0,5'lik bir oranda artışla %4,6'ya çıkartılabilecektir. Öte yandan AB'nin işletme fonlarına olan katkısı, işletme programlarının tümünün ya da bir parçasının aşağıda sıralanan şartlardan en az birini taşıması durumunda %60'a çıkartılmıştır.

- Farklı üye devletlerde faaliyet gösteren birkaç Üretici Örgütünün ulusaşan programlar sunması,
- Bir veya daha fazla Üretici Örgütünün uyguladığı programın branşlararası temelde sunulması,
- Organik ürünlerin üretimine yönelik bölümlerin olması,
- 1 Mayıs 2004 tarihi ve sonrası Birliğe üye olan devletlerden birinde faaliyet gösteren Üretici Örgütleri tarafından sunulması,
- Başka bir Üretici Örgütüyle birleşmiş Üretici Örgütü tarafından ilk defa sunulması,
- Üretici Örgütü Birliği tarafından ilk defa sunulması,
- Meyve ve sebze üretiminin %20'sinden azının Üretici Örgütleri kanalıyla pazarlandığı Üye Devletlerde faaliyet gösteren Üretici Örgütleri tarafından sunulması,

- Topluluk denizaşırı bölgelerinde faaliyet gösteren Üretici Örgütleri tarafından sunulması,
- Eğitim kurumlarındaki çocukları hedefleyen meyve ve sebze tüketiminin desteklenmesine yönelik faaliyetleri içermesi.

Üretici Örgütlerine daha fazla destek vererek Üretici Örgütlerinin çekiciliğinin artırılması amacıyla, toplam meyve ve sebze üretim değerinin Üretici Örgütleri aracılı pazarlanan kısmının %15'den az olduğu ve bu ürünlerin toplam tarımsal ürünler içinde en az %15'lik bir pay aldığı Üye Devlet bölgelerinde, Üye devletler tarafından verilen devlet destekleri topluluk tarafından tazmin edilebilecektir.

Reform, üye devletlerin oluşturdukları ulusal çerçeve kapsamına işletme programı harcamalarının en az %10'unu çevre dostu üretim tekniklerine ayırması gerekliliği yeniliği getirilmiştir.

Meyve ve sebze mevzuatının sadeleştirilmesine yönelik olarak işletme programlarının tanınmasına dair maddeler Yeni Tüzük de tek bir maddede toplanmıştır.

Kuralların yayımı kapsamında, Üye Devletler belirli ekonomik alanlarda tüm çiftçileri bağlayıcı nitelikte olacak kuralları Komisyona bildirecektir. Yeni Tüzük ile Komisyon, bu kuralları C serisi AB Resmi Gazetesinde yayınlanması zorunluluğu ile sınırlı olmayacak şekilde belirleyeceği yöntemlerle yayınlayacaktır. Benzer bir düzenleme Branşlararası Örgütler için kuralların yayımı kapsamında da geçerli olmayacaktır. Böylece kuralların yayımı konusunda rejimde bir sadeleştirme yapılmıştır. Ayrıca Üretici Örgütleri birlikleri tabiri kuralların yayımı kapsamından çıkarılmıştır.

Kuralların yayımı için Üretici Örgütlerinin faaliyet gösterdikleri ekonomik alanlardaki üreticilerin en az üçte ikisini temsil etme zorunluluğu %50'ye, alandaki toplam üretim hacminin en az üçte ikisini temsil etme zorunluluğu %60'a düşürülmüştür. Kuralların yayımının çiftçileri bağlayıcılığı hususunda bu alanlarda faaliyet gösteren organik tarım

yapan çiftçilere koruma getirilmiştir. Böylece organik tarım yapan çiftçiler için bir esneklik oluşturulmuştur.

Bütçe yönetiminin kolaylaştırılabilmesi için Yeni Tüzük, taze ve işlenmiş meyve ve sebze sektörlerinin işletme programlarının fonlanmasını genel bütçe içinde birleştirmiştir. AB Komisyonunun Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü 2007 yılı içinde bir IT veritabanı oluşturacak ve işletme fonlarının etkililiğini değerlendirmek için denetmenlere ayrıntılı bilgileri bu veri tabanından sağlayacaktır.

6.3.2 Kriz yönetimi

Geçtiğimiz on yıl boyunca, AB’nde talebe göre üretimin yapılması sağlanmış olduğu için ürünlerin geri çekilmesi için ayrılan bütçe oldukça azalmıştır. Buna rağmen meyve ve sebze sektörü pazar krizlerinden etkilenmeye devam etmektedir. Üreticilerin bu krizlerden en az zararla çıkabilmelerini sağlamak için reform, Üretici Örgütlerinin uygulayacağı kriz yönetim araçlarını daha da çeşitlendirmiştir. Bu kapsamda kriz yönetim araçları aşağıda sıralanmıştır:

- Ürünlerin pazardan geri çekilmesi
- Yeşil hasat - *green harvesting*, yani meyve ve sebzelerin olgunlaşmadan toplanması ya da hasadın yapılmayarak ürünlerin tarla ve bahçelerde bırakılması
- Tanıtım ve bilgi alışverişi
- Eğitim önlemleri
- Hasat sigortası
- Karşılıklı fonların - *mutual funds* oluşturulmasındaki idari giderlerin karşılanması

Yukarıda bahsi geçen kriz yönetim önlemlerine ayrılan pay, işletme programları dahilinde yapılan toplam harcamaların üçte birini geçemeyecektir.

Reform öncesi 16 ürün geriçekmeye konu olurken, Yeni Tüzük ile tüm ürünler bu kapsama dahil edilmiştir. Eski rejimde müdahale tavanları ürün bazında iken yeni rejimde tüm ürünler için Üretici Örgütünün pazarladığı üretim değerinin %5'i sınırı getirilmiştir.

Reform ile birlikte, bahsi geçen geriçekmeler ile ilgili olarak Topluluk Geriçekme Katkısı - *Community Withdrawals Compensation* - kullanılmasına son verilmiştir. Bunun sonucu olarak da rejim kapsamında değildir. Yeni Tüzük ile geriçekmelere yönelik iki temel prensip söz konusudur:

- Geriçekmeler, %50-50 eş finansman temelinde Üretici Örgütleri tarafından yapılabilmesi,
- Her bir Üretici Örgütü için, hayır kurum ve kuruluşlarına yapılacak ücretsiz dağıtımaya yönelik geriçekmelerin, o Üretici Örgütünün pazarladığı üretim değerinin %5'i sınırına kadar olan kısmının %100'ünün AB tarafından ödenmesidir.

Ayrıca yapılan düzenleme ile Birlik dışı ülkelere ücretsiz dağıtım uygulamasına son verilmiştir.

6.3.3 Tek ödeme programı

Tek Ödeme Programı ilk olarak Eylül 2006'da tahıllar, et ve süt sektörlerinde uygulanmaya başlanmıştır. Akdeniz ürünleri ve şeker daha sonra Tek Ödeme Programına dahil edilen diğer sektörlerdir. 2003 yılında başlatılan bu reform, AB'nin tarım sektörüne ve kırsal ekonomiye yaptığı destekleme yapısını değiştirmek suretiyle OTP de yeni bir dönemi başlatmıştır. Tek Ödeme Programı birçok primin yani çiftçilere verilen doğrudan destek ödemelerinin yerini almıştır. Bu yeni sistem çiftçilerin ne

ürettikleri ile bağlantılı değildir. Tek Ödeme Programı üretimden bağımsız bir destekleme çeşididir. Tek Ödeme Programının başlatılması neticesinde çiftçilerin daha pazar odaklı olmalarına, girişimci olma potansiyellerini geliştirmelerine, tarımın pazara yakınlaştırılmasına olanak sağlamakta ve üreticilerin ne üreteceklerine desteklemelere göre değil, tüketici ihtiyaçlarına göre karar vermelerine imkan sağlamaktadır. Tek Ödeme Programı üreticilere, hangi ürünü üretmeye karar verirlerse versinler istikrarlı bir AB gelir desteği sağlamaktır.

Çiftçilere ödenecek miktarın belirlenmesinde referans dönem boyunca (çoğu sektör için 2000-2002 yılları) aldıkları doğrudan ödemeler kullanılmaktadır.

Mevcut durumda meyve ve sebze sektöründe üye devletlerarasında bazı farklı durumlar söz konusudur. AB’de üretimden bağımsız doğrudan ödeme programı (Tek Ödeme Programı ve Tek Alan Ödeme Programı – SAPS) kapsamında meyve ve sebze ekili alanlarda üç farklı kural uygulanmaktadır:

1. Tarihi üretimden bağımsız model – *historical model of decoupling*: Üretimden bağımsız doğrudan ödeme programı ne meyve ve sebze ekili alanlar nede insan tüketimine yönelik yetiştirilen patates ekili alanlar için uygulanmamaktadır. Bu model Avusturya, Belçika, Fransa, Yunanistan, İrlanda, Hollanda, Portekiz ve İspanya ile Birleşik Krallığın bazı bölgelerinde uygulanmaktadır.
2. Bölgesel ve hibrit model olarak adlandırılan üretimden bağımsız model: Üretimden bağımsız doğrudan ödeme programı çok yıllık bitkiler hariç olmak üzere meyve ve sebze ekili alanlar ve insan tüketimine yönelik yetiştirilen patates ekili alanlar için belirli tarihsel sınırlar dahilinde uygulanabilmektedir. Danimarka, Finlandiya, Almanya, Lüksemburg, İsveç ve Birleşik Krallığın bazı bölgelerinde uygulanmaktadır.
3. Tek Alan Ödeme Programı – SAPS kapsamında 2004 yılında AB üyesi olan 8 üye devlet ile Bulgaristan ve Romanya’da uygulanan herhangi bir sınırlama olmaksızın meyve ve sebze ekili alanların hepsini kapsayan model (Anonymous 2007d).

Reform ile AB'deki bu farklı durumların uyumlaştırılması sağlanması planlanmıştır. Bu kapsamda reform, tüm meyve ve sebze üreticilerin tam olarak SPS sistemine dahil edilmekte ve böylece patatesi de içeren meyve ve sebze ekili tüm araziler SPS ödemelerinden yararlanmaya hak kazanmaktadır.

Reform aynı zamanda, çeşitli rejimler dahilinde bazı ürünlerin işlenmesine yönelik desteklemeleri kaldırmakta ve buradan gelen mali kaynakları ulusal SPS ödemelerine eklemektedir.

AB'nde meyve ve sebze sektörünün ülkeden ülkeye farklılıklar göstermesinden ve Birlik içinde çeşitli üretimden bağımsız destekleme modellerinin kullanılmasından kaynaklanan sorunların çözümü kapsamında, reform;

- Meyve ve sebze kaplı alanların (meyve bahçeleri ve insan tüketimine yönelik patates ekili alanları da içeren) ödeme haklarından yararlanması için uygun hale getirilmesine,
- İşlenmiş meyve ve sebze ürünlerine verilen desteklerin üretimden bağının kesilmesini ve tek ödeme programı kapsamındaki ülke bütçe tavanlarının artırılmasına,
- Üye devletlere her meyve ve sebze pazarına yönelik temsili bir periyot ve ayrımcılık yapmayan uygun amaçlar temelinde olacak bir program dahilinde referans miktarlar oluşturmasına izin vermiştir (Anonymous 2007f).

Meyve ve sebze sektörünün tek ödeme programına dahil edilmesi, çapraz uyum kurallarının tüm meyve ve sebze üreticileri için bağlayıcı olması anlamına gelmektedir. Çapraz uyum aşağıdaki konulara ilişkin kuralları kapsamaktadır:

- Çevre koruma

- Gıda güvenliği
- Hayvan sağlığı
- Hayvan refahı
- Çiftliklerde iyi tarım ve çevresel şartların korunması.

Çapraz uyum gereksinimlerini gerçekleştiremeyen çiftçilerin aldıkları desteklerde bir azatılımı söz konusu olacaktır.

Meyve ve sebze OPD reformuyla, sektördeki üreticilerin homojen olmama problemi çözülecek ve sektördeki tüm çiftçilerin tek ödeme programı şeklindeki bir gelir desteğinden yararlanmalarına olanak sağlanacaktır. Ayrıca reform ile Birliğe üye devlerin meyve ve sebze ekili bütün alanlarında geçerli olan kurallar uyumlaştırılmıştır.

Meyve ve sebzelere işlenme amaçlı olarak verilen desteklemeler, ticareti bozucu etkiye sahip olmaları nedeniyle DTÖ kapsamında kırmızı kutu içinde yer almaktadır. Bu destekler domates, turunçgil, şeftali, armut, kuru incir, kuru üzüm ve kuru eriğe verilmektedir. Tek Ödeme Programı ise üretim desteği olmayıp çiftçilere verilen bir gelir desteğidir. Bu yüzden ticareti bozucu etkiye sahip olmayıp DTÖ kapsamında yeşil kutu içerisinde yer almaktadır. DTÖ Doha turundaki tartışmalar ticareti bozucu etkiye sahip desteklemeler konusunda yapılmaktadır. AB bu reform sayesinde DTÖ müzakerelerindeki pozisyonunu güçlendirmiştir.

6.3.4 Çevre

Meyve ve sebzelerin üretimi ve pazarlanmasında, özellikle su kalitesinin korunması, biyolojik çeşitliliğin muhafaza edilmesi ve kırsal alanların korunmasıyla ilgili olarak yetiştiricilik uygulamaları, atık madde yönetimi ve piyasadan çekilen ürünlerin imhasını içeren çevresel uygulamalar dikkate alınmalıdır (Anonymous 2007f).

Meyve ve sebze üretimi yapılan alanların, Tek Ödeme Programı dâhiline alınması, çapraz uyum kurallarının doğrudan ödemeler alacak tüm meyve ve sebze üreticileri için zorunlu hale geleceği anlamına gelmektedir. Böylece meyve ve sebze sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin destek alabilmeleri, çevreye korumaya yönelik kuralları yerine getirmelerine bağlanmıştır.

Mevcut durumda işletme programlarında çevresel önlemlere ilişkin harcamalarda herhangi bir limit bulunmamaktadır. Reform ile her işletme programında, çevresel önlemlere ilişkin harcamaların en az %10 olması zorunluluğu getirilmiştir.

Üretici Örgütlerine verilen destekler, işletme programında organik üretime yönelik bölümlerin olması durumunda %50'den %60'a çıkartılmıştır.

Yeni Tüzük kapsamında, işletme programlarının çevreye zarar getirecek yatırımları içerebilmesine, çevreye korumaya ilişkin önlemlerin alınması karşılığında izin verilmiştir.

6.3.5 Tanıtım ve tüketim

Ortalama meyve ve sebze tüketimi, Dünya Sağlık Örgütü ve beslenme uzmanlarınca tavsiye edilen günlük en düşük tüketim seviyesi olan 400 gramın altında kalmıştır ve daha da aşağı düşme eğilimindedir. Bu durumun terse çevrilmesine yönelik olarak Yeni Tüzük:

- Taze veya işlenmiş meyve ve sebzeler için Üretici Örgütleri işletme programlarında tanıtıma yönelik eylemlere yer verebileceklerdir.
- İç Pazardaki Tarım Ürünlerinin Tanıtım Faaliyetlerine İlişkin (EC) No: 2826/2000 Sayılı Konsey Tüzüğünde yapılan değişiklikle taze meyve ve sebzelerin tanıtımıyla ilgili olarak eğitim yerlerindeki çocukları hedefleyen tanıtım faaliyetlerine özel önem verileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda, yine aynı Tüzük değiştirilerek, eğitim

yerlerindeki çocukları hedefleyen meyve ve sebze tanıtımında, AB katkı oranı %60'a çıkartılmıştır.

- Tanıtım ve bilgi alışverişi kriz yönetim araçları arasına eklenmiştir.

6.3.6 Üçüncü ülkelerle ticaret

Reform önerileri, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) müzakere görüşmelerinin halen devam etmekte olduğu ve görüşme sonuçlarının henüz netleşmemiş olmasından ötürü, dış ticarete ilişkin mevcut yasal düzenlemeleri (giriş fiyatı sistemi, tarife kotaları, tetik miktarlar – *trigger values*) kapsamamaktadır (Anonymous 2007f).

Meyve ve sebze sektöründe uygulanan ihracat iadeleri, AB Komisyonu tarafından incelenmiş olup, ekonomik etkinliklerinin azalmış olduğu saptanmıştır. Toplam ihracatın üçte biri ihracat iadesi alınarak yapılmakta ve değer olarak da ilgili ürün fiyatlarının %0.8-8.9 aralığında değişmektedir. Bu yüzden bu araca ayrılan fonların daha iyi kullanılabileceği sebebiyle reform ile ihracat iadeleri kaldırılmıştır.

6.3.7 Sadeleştirme

Reform önerileri neticesinde işletme yardımlarının kaldırılması ve yerine tek ödeme programına geçilmesi idari sadeleştirme açısından büyük önem arz etmektedir.

Üretici Örgütlerinin çekiciliğini artırmaya yönelik çabalar kapsamında reform birtakım sadeleştirmeler ve esneklikler içermekte olup, bu sadeleştirmelere üretici örgütleri başlığında değinilmiştir.

Reformun getirdiği diğer bir sadeleştirme ise ihracat iadelerinin kaldırılmasıdır. İhracatçılara yönelik olan bu iadelerin verilmesiyle alakalı prosedürler daha fazla var olmayacaktır.

6.3.8 Pazarlama standartları

Pazarlama standartlarına ilişkin yasal hükümlerin daha kısa ve öz metinlerle yer değiştirmesiyle alakalı sadeleştirme çalışmaları tek OPD de yer alacaktır. Komisyon reform önerilerinde imkanlar ölçüsünde pazarlama standartlarına ilişkin sadeleştirmeler yapacağını ve yeterli ölçüde esneklikler getirileceğini bildirmiştir. UN/ECE tavsiyeleri doğrultusunda standartların hazırlanacağı tabiri hükme bağlanmıştır.

6.3.9 Kırsal Kalkınma desteklerine uyumluluk

Yeni Tüzük, işletme programlarında olması gereken çevresel önlemlerin, Kırsal Kalkınma destekleri kapsamındaki tarım-çevresel ödemeler için gerekli olan şartlarla uyumlu olması gerektiğini hükme bağlanmıştır.

6.3.10 Diğer Tüzüklerdeki değişiklikler ve istisnalar

Taze meyve ve sebzelere ilişkin 2200/1996 sayılı Konsey Tüzüğündeki meyve ve sebze ürünleri listesine safran, kekik, fesleğen, oğulotu, nane, güvey otu, yabani mercanköşk, biberiye, adaçayı eklenmiştir. Bu kapsamda GTİP kotlarını gösteren 827/68 sayılı Konsey Tüzüğündeki 0910 kotlu ürün gurubu değiştirilmiştir.

Taze meyve ve sebzelere ilişkin 2200/1996 sayılı Konsey Tüzüğü'nün I - VI Başlıkları, işlenmiş meyve ve sebzelere ilişkin 2201/1996 sayılı Konsey Tüzüğü'nün I - II Başlıkları silinmiştir. Turunçgillere ilişkin destek programı başlatan 2202/1996 sayılı Konsey Tüzüğü yürürlükten kaldırılmıştır.

İç pazardaki tarım ürünlerinin tanıtım faaliyetlerine ilişkin 2826/2000 Sayılı Konsey Tüzüğünde yapılan değişiklikle taze meyve ve sebzelerin tanıtımıyla ilgili olarak eğitim yerlerindeki çocukları hedefleyen tanıtım faaliyetlerine özel önem verileceği belirtilmiş, eğitim yerlerindeki çocukları hedefleyen meyve ve sebze tanıtımında, AB katkı oranı %60'a çıkartılmıştır.

Meyve suyuna ilişkin 2001/112/EC sayılı direktifle, marmelat ve reçellere ilişkin 2001/113/EC sayılı direktife uluslararası standartlardaki gelişmelere dikkat edileceği eklenmiştir.

29 Eylül 2003 tarihli 1782/2003 sayılı Ortak Tarım Politikası Altında Doğrudan Destek Planlarına ilişkin Ortak Kuralları ve Çiftçiler için Belirli Destek Planlarını Belirleyen Konsey Tüzüğü kapsamına Tek Ödeme Programına meyve ve sebze ekili alanlar ile tüketim amaçlı patates ekili alanlar ilave edilmiştir.

Şeker OPD'sine ilişkin 318/2006 sayılı konsey tüzüğünün sonuna 2201/1996 sayılı Konsey Tüzüğünde geçen işlenmiş meyve ve sebzelerin listesi eklenmiştir.

Taze ve işlenmiş meyve ve sebze için ayrı ayrı olan Komisyonun Yönetim Komitesi tek bir Komite hakline dönüştürülmüştür (Waite and Hall 2006).

Mevcut işlenmiş meyve ve sebze rejimindeki desteklemelere ve turunçgillere yönelik destek sistemine 2008 yılının sonuna kadar devam edilecektir.

İspanya ve İtalya'ya domates sektörlerini yeni rejime adapte etmeleri için 15 milyon €'luk bir devlet desteği verme hakkı 2007/2008 pazarlama yılı için tanınmıştır.

Domatesin işlenmesine yönelik verilen eski desteklemelerde bir geçiş süresi söz konusudur. Buna göre, Üye Devletler 2008-2011 arası destek vermeye 4 yıl devam edebileceklerdir.

İşlemeye yönelik çilek ve ahududu yetiştiricileri, piyasa şartlarına adapte olabilmeleri için, 5 yıllık bir dönemi kapsayan hektara 230€'luk doğrudan ödemelerden yararlanabilmelerine olanak tanınmıştır.

6.3.11 Bütçe

Meyve ve sebze reformu mevcut bütçe giderlerini artırmayacaktır. AB meyve ve sebze rejiminde yapılan yenilik ve değişikliklerin, bütçenin daha verimli kullanılmasına olanak sağlaması beklenmektedir. Tek Ödeme Programına ait bütçe tavanındaki artış, 1 Mayıs 2004 tarihinden önce Birliğe Yeni Üye Devletler için geçmiş dönemlerdeki harcama seviyelerine, diğer Üye Devletler içinse genişleme anlaşmalarında geçen miktarlara eşit olacaktır(Anonymous 2007f).

Özellikle üretimin Üretici Örgütlerinde toplanma oranı çok düşük olan Üye Devletlerdeki Üretici Örgütlerinin işletme programları güçlendirilecektir. Böylece, bu Devletlerin Üretici Örgütleri tarafından pazarladığı üretim oranının, diğer Devletlerin sahip olduğu Üretici Örgütleri tarafından pazarlanan üretim oranına kıyasla daha fazla artması beklenmektedir. Mali desteklerdeki artış, aynı zamanda üretici gruplarının Üretici Örgütü olarak tanınmalarına katkı sağlamak amacıyla da kullanılacaktır. Reformun toplam bütçeye etkisinin piyasa müdahaleleri ve ihracat geri ödemelerinin kaldırılmasından ötürü çok fazla olmadığı gözlemlenmiştir.

Komisyondun reform önerileri kapsamında, meyve ve sebze reformunun mevcut bütçeye olan tahmini etkisi belirlenmiştir. Buna göre, Çizelge 6.1’de reform öncesi 2008 – 2013 yılları arası için belirlenen bütçe harcamaları, Çizelge 6.2’de reform sonrası 2008 – 2013 yılları arası için planlanan bütçe harcamaları gösterilmiştir. Reform öncesi mevcut olan meyve ve sebzelerin işlenmesine yönelik desteklemeler 2008 yılı için 769,1 milyon €’dur. Bu para reform ile tek ödeme programı bütçesine aktarılmıştır. Çizelgelerden görüldüğü üzere reformun bütçeye çok büyük bir etkisi olmamıştır. Buna karşılık üretim esaslı desteklemelerin kaldırılması ve tek ödeme programına geçilip bu desteklemelerin gelir desteğine dönüştürülmesi, DTÖ kapsamında kırmızı kutuda yer alan işleme yardımlarının, gelir yardımına dönüştürülerek yeşil kutuya alınması anlamına gelmektedir.

Çizelge 6.1 Reform öncesi, 2008 - 2013 arası meyve ve sebze bütçesi (Anonymous 2007f).

Harcama Tipi	2008 Mio €	2009 Mio €	2010 Mio €	2011 Mio €	2012 Mio €	2013 Mio €
İhracat İadeleri - Bulgaristan Romanya	30 0.7	30 0.7	30 0.7	30 0.7	30 0.7	30 0.7
Pazardan geriçekmeler	32	32	32	32	32	32
İşletme Fonları ⁽¹⁾ - Bulgaristan Romanya	693 3	744 5	799 7	858 8.5	922 10.2	990 12.2
Domates - Bulgaristan Romanya	329 7.2	329 7.2	329 7.2	329 7.2	329 7.2	329 7.2
Şeftali, armut, erik ve incir - Bulgaristan Romanya	76 0.9	76 0.9	76 0.9	76 0.9	76 0.9	76 0.9
Turunçgiller	241	241	241	241	241	241
Ücretsiz dağıtım	6	6	6	6	6	6
Üretici Örgütlerinin ön tanınması	15	15	15	15	15	15
Kuru üzüm	115	115	115	115	115	115
Toplam	1 548.8	1 601.8	1 658.8	1 719.3	1 785	1 855

⁽¹⁾ harcamaların yıllık olarak artmasında şu varsayımlar kullanılmıştır:

- mevcut durumda tüm üye devletler için %7.5'lik bir artış,
- reforma uğramış OPD için, örgütlenme seviyesi iyi olan devletler için %7.5'lik, örgütlenme seviyesi düşük olan üye devletler için %20'lik bir artış,

Reform önerilerinin bütçeye etkisi rakamsal olarak 2008 yılı için 40,6 milyon €'luk bir azalış ortaya çıkartırken, 2008-2013 yılları toplamında mevcut bütçenin 20,2 milyon € düzeyinde artmasına neden olmaktadır.

Çizelge 6.2 Reform önerileri sonrası 2008-2013 arası meyve ve sebze bütçesi (Anonymous 2007f).

Harcama Tipi	2008 Mio €	2009 Mio €	2010 Mio €	2011 Mio €	2012 Mio €	2013 Mio €
İşletme Fonları ⁽¹⁾	695.08	752.6	815.51	884.44	960.09	1 043.2
Ücretsiz Dağıtım	8	8	8	8	8	8
Üretici Örgütlerinin ön tanınması	30	40	40	40	40	30
Tek Ödeme Programı ⁽²⁾⁽³⁾⁽⁴⁾⁽⁵⁾	769.1	831.865	783.465	783.465	783.465	783.465
Toplam	1 502.2	1 632.5	1 647.0	1 715.9	1 791.6	1 864.7
Tanıtım	6	6	6	6	6	6
Reform önerilerinin bütçeye etkisi	-40.6	36.7	-5.8	2.6	12.6	15.7

⁽¹⁾ harcamaların yıllık olarak artırılmasında şu varsayımlar kullanılmıştır:

- mevcut durumda tüm üye devletler için %7.5'lik bir artış,

- reforma uğramış OPD için, örgütlenme seviyesi iyi olan devletler için %7.5'lik, örgütlenme seviyesi düşük olan üye devletler için %20'lik bir artış,

⁽²⁾ 2008 yılı için eski rejimdeki değerler geçerlidir (işlenmiş ürünler için 2007/2008 pazarlama yılı)

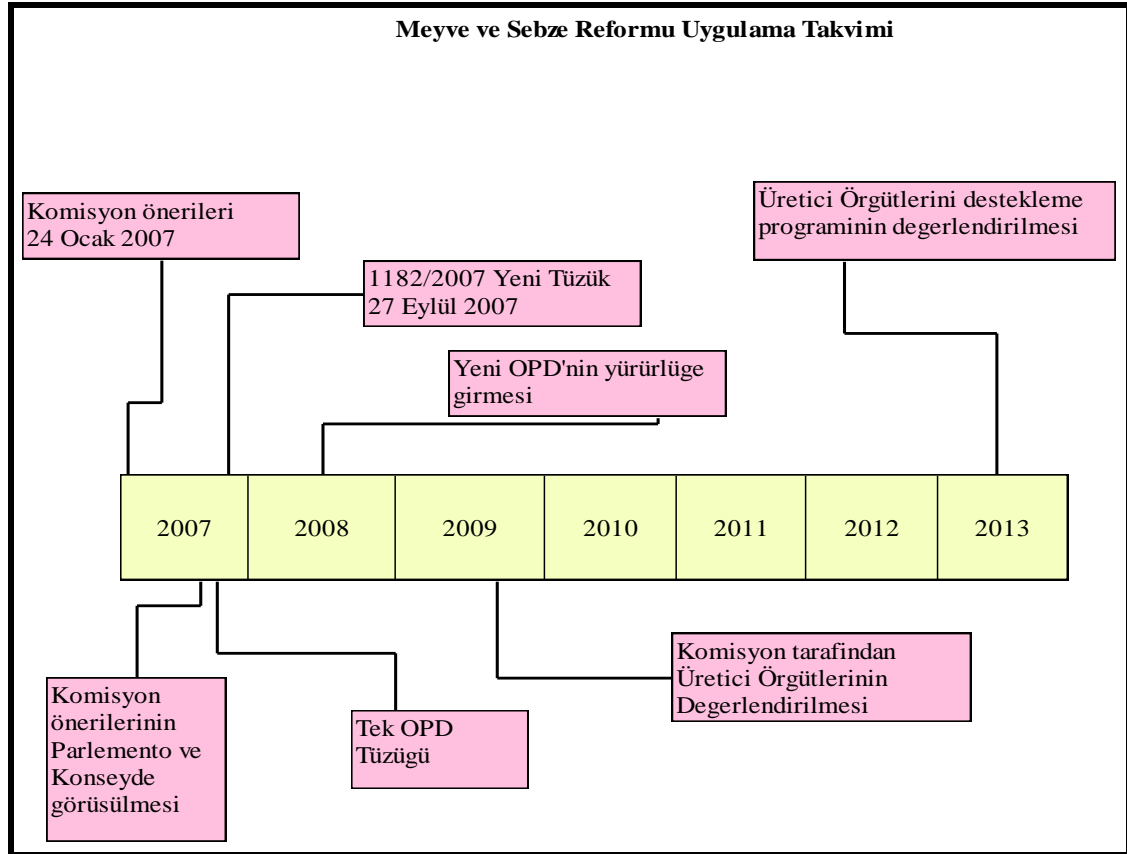
⁽³⁾ 2009 yılı için, 2008/2009 pazarlama yılından bazı işlenmiş ürünler için artan tahmini miktarlarla (48,4 milyon €) + tek ödeme programı.

⁽⁴⁾ modülasyon öncesi

⁽⁵⁾ 15 eski üye devlet için 2003, 2004 ve 2005 yıllarında yapılan harcamalara dayanmakta ve üye olmayan ülkeler için azami garanti edilmiş miktarlarla yardımın çarpılması sonucu bulunmaktadır.

7 UYGULAMA TAKVİMİ

24 Ocak 2007 tarihinde yayınlanan Komisyon önerileri aynı yıl içerisinde Parlamento ve Konseyde görüşülerek 27 Eylül 2007 tarihinde 1182/2007 sayılı Konsey Tüzüğü ile kabul edilmiştir. Aynı yıl bütün ürünlere ait OPD'leri tek bir çatı altında toplayan "Tek OPD Tüzüğü" önerileri de yayınlanmıştır. 1 Ocak 2008 tarihinde meyve ve sebzeye ilişkin özel kurallar getiren Yeni Tüzük yürürlüğe girecektir. 2009 yılı içerisinde Komisyon tarafından Üretici Örgütlerinin değerlendirilmesine ilişkin bir rapor hazırlanacak ve Parlamento ile Konseye sunulacaktır. Yine benzer bir rapor 2013 yılında Komisyon tarafından yayınlanarak Üretici Örgütlerini destekleme programı değerlendirilecektir. Bu değerlendirmeler neticesinde Yeni Tüzük ile uygulanan önlemlere 2013 sonrası devam edilip edilmeyeceği sorusu netlik kazanacaktır. Şekil 7.1'de bu süreç özetlenmiştir.

Şekil 7. 1 Meyve ve sebze reformu uygulama takvimi

8 SONUÇ

AB meyve ve sebze sektörünün, ürün fiyatlarını oluşturarak piyasa şartlarını etkileyen perakende ve indirim zincirlerinin giderek artan baskısı altında kalması, düşük fiyatlı kaliteli ürünler sunan üçüncü ülkelerle sert bir rekabete girilmiş olması ve 2003 yılında başlayan OTP reform dalgasının kapsamadığı birkaç sektörden birisi olmasından ötürü reforma uğraması kaçınılmaz hale gelmiştir.

AB Komisyonu reform önerileriyle meyve ve sebze sektörünü, reforma uğramış OTP ile uyumlu hale getirmek ve böylece pazar yönelimini ve sektörün rekabet gücünü geliştirmeyi amaçlamıştır. Reformun içinde sakladığı diğer amaçlar meyve ve sebze tüketiminin artırılması, çevre korumanın geliştirilmesi, üreticilerin krizlerden korunmasının sağlanması, meyve ve sebze sektörünü üretime bağlı olmayan destek programlarına dahil etmek suretiyle idari yüklerin azaltılması şeklinde sıralanabilir.

1996 yılında sektörde yapılan düzenleme ile Üretici Örgütleri, arzın toplanması ve perakende sektörüyle rekabet etmek zorunda kalan üreticilere yardım edilmesi konusunda kilit unsurlar haline getirilmişlerdir. Reformda, Üretici Örgütlerinin daha çekici hale getirilmesi ve böylece daha çok çiftçinin bu örgütlere katılmasının sağlanması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, Üretici Örgütleri daha fazla esneklik kazanmış ve Üretici Örgütleri ile alakalı kurallar sadeleştirilmiştir. Yeni Üye Devletlerde ve toplam üretimin Üretici Örgütleriyle kanalıyla pazarlanma oranı %20'den az olan Topluluk bölgelerinde, Üretici Örgütlerinin oluşturulmasını teşvik etmek ve çekiciliğini artırmak amacıyla ilave bir AB mali desteği sunulmuştur. Bu mevcut durumda işletme fonlarının finansmanında %50 olan AB payının, %60'a çıkartılması anlamına gelmektedir. Reform ile birlikte, Üretici Örgütleri işletme programlarını üye ülkece hazırlanan ulusal strateji temelinde oluşturacaklardır.

Meyve ve sebze üretimi iklim şartları ve zararlılar yüzünden pazar krizleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu yüzden özel kriz yönetim araçlarının getirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Özel kriz yönetim araçları, merkezi olmayan, esnek ve üreticiler tarafından eş finansmanlı olmalıdır. Bu kriz yönetiminin Üretici Örgütleri tarafından

yönetileceği anlamına gelmektedir. Kriz yönetim araçları geri çekmeler, yeşil hasat, kriz zamanlarında tanıtım ve iletişim olanakları, hasat sigortası ve ortak fonların oluşturulmasındaki maliyet yardımlarını içermektedir.

Meyve ve sebze ekili alanlar, diğer tarım sektörlerinde uygulanan üretimden bağımsız destek programı dahilinde yapılan ödemelerden faydalanabilecek hale getirilmiştir. İşlenmiş meyve ve sebze için tüm mevcut destekler üretimden bağımsız hale getirilecek ve Üye Ülkelerin Tek Ödeme Sistemi tavanları artırılmıştır. Üye devletlere referans miktarlar belirlemeleri ve temsili periyotlara dayalı olarak hangi çiftçilerin yeni desteklerden yararlanmaya ehil oldukları seçme hakkı verilmiştir. SPS'ye transfer edilen toplam miktar yaklaşık 800 milyon Avro civarındadır. Tek Ödeme Sistemine geçilmesi aynı zamanda çiftçilerin doğrudan ödeme almalarına karşılık olarak zorunlu çevresel standartlara uymaları anlamına da gelmektedir.

Çevrenin korunmasını daha fazla geliştirmek için, reformla her Üretici Örgütüne, çevresel önlemlere ilişkin İşletme Fonu bütçelerinden en az %10'luk bir pay ayırma zorunluluğu getirilmiştir. İşletme Programlarında bulunan organik üretim için %60'lık bir AB desteği söz konusu olmuştur.

AB'nin en büyük önceliğinin toplum sağlığının geliştirilmesi olduğu göz önüne bulundurulurken; Dünya Sağlık Örgütü'nün ortalama günlük 400 gram meyve ve sebze tüketilmesini tavsiye ettiğine rağmen sadece Yunanistan ve İtalya'nın bu seviyeye ulaşmış durumda olması, tüketimde bir sorun olduğunu göstermektedir. Üretici Örgütleri işletme programlarına tanıtıma ilişkin faaliyetler koyabileceklerdir. Bu faaliyetler için verilen AB mali desteği %60'a çıkartılmıştır. Tüm Üretici Örgütleri genç tüketicilere meyve ve sebzeleri tanıtmak için önlemler alacaklardır. Konseyin tanıtım/promosyon düzenlemeleri altında, 18 yaş altı çocukları hedefleyen meyve ve sebze tanıtımları için 6 milyon € mevcuttur. Meyve ve sebzelerin okullara, hastanelere ve hayır kurumlarına ücretsiz olarak dağıtımının %100'ü AB tarafından, Üretici Örgütlerinin pazarladığı miktarın %5'i sınırına kadar finanse edilecektir. Komisyon bu eylemin gerçekleştirilmesi için 8 milyon €'luk bir bütçeye sahiptir. Bu daha fazla genç

insanın meyve ve sebzeyle temasa geçmesine olanak sağlayacak ve tüketimin artmasına neden olacaktır.

Halen devam eden DTÖ görüşmeleri kapsamında, Reform mevcut dış ticaret yasal çerçevesine kritik bir durum haricinde temas edilmemiştir. Bu kritik nokta meyve ve sebze için uygulanan ihracat iadelerinin yürürlükten kaldırılmasıdır.

İşleme yardımlarının kaldırılması, Üretici Örgütlerine ilişkin yeni kurallar ve ihracat iadelerinin kaldırılmış olması sadeleştirmeye önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Sadeleştirme, meyve ve sebze de içeren tüm tarımsal ürünlerin pazarlama standartlarına ilişkin uyumlaştırma çalışmaları aracılığıyla daha da geliştirilecektir.

Ülkemizin için meyve ve sebze sektöründe AB’de meydana gelen bu reform büyük önem taşımaktadır. Tam üyelikle birlikte bu yeni reform kapsamındaki kurallar ülkemiz içinde geçerli olacaktır. Adaylık döneminde bu sektöre ilişkin politikalarımızı AB politikalarına yakınlaştırmamız gerekmektedir.

Öncelikle; AB tarafından Üretici Örgütlerine verilen desteklemelere benzer destekler oluşturulmalıdır. Özellikle AB’de tanıtım, çevre koruma ve organik tarıma yönelik verilen fazla desteklere benzer şekilde ülkemizde üretici örgütlerine bu önlemlere ilişkin fazla desteklemeler vermelidir. Yine AB’dekine benzer şekilde Üretici Örgütlerinin pazarlamada az paya sahip olduğu alanlarda kurulmalarını teşvik etmek amacıyla fazladan destekler verilmelidir.

Birlik Üyesi ülkelerde hazırlanacak, işletme programlarının oluşturulmasında temel rol oynayacak olan ulusal stratejiye benzer bir belgenin ülkemiz içinde hazırlanması önem arz etmektedir. Ülkemiz Üretici Örgütlerinin geliştirilmesi amacıyla kriz yönetim araçlarını gereksinimlerimizi karşılayacak ve AB sistemine benzer olacak şekilde düzenlenmeli ve yönetimini Üretici Örgütlerine bırakmalıdır.

Üyelik ile birlikte ihracat iadeleri vermemiz gerekmektedir. Bu kapsamda olası üyelik tarihine kadar ihracat iadelerimizi aşamasal olarak azaltmalı ve üyelikle kaldırmalıyız.

AB meyve ve sebze işleme sektörüne oldukça fazla destekler vermiş olması bu sektörün gelişmesini sağlamıştır. Reform ile bu desteklemelerini uygulamadan kaldırmıştır. Ülkemizde üye olana kadar kendi meyve ve sebze işleme sektörünün geliştirilmesine yönelik desteklemeler vermelidir. Neticede üyelik sonrası böyle bir destek vermeye şazsımız olmayacaktır.

Adaylık süresince ülkemizin durgun olmayan bir AB müktesebatı ile karşı karşıya olduğu, bu sektörde yapılan reform sonucu tekrar kanıtlanmıştır. Hedefimiz AB'ye tam üyelik olduğu sürece, AB'deki gelişmelerin titiz ve dikkatlice takip edilmesi ve bu gelişmeler doğrultusunda çalışmaların yapılması gerekmektedir.

9 KAYNAKÇA

- Alvarez, J. G., Lopez, R.C. and Puig, A.B. 2007. "The Reform of the CMO in Fruit and Vegetables: A Holistic Approach", I Mediterranean Conference of Agro-Food Social Scientists, 103rd EAAE Seminar, 15p., Barcelona.
- Anonymous. 1996a. "Council Regulation (EC) No 2200/96 of 28 October 1996 on The Common Organization of The Market in Fruit and Vegetables", Brussels.
- Anonymous. 1996b. "Council Regulation (EC) No 2201/96 of 28 October 1996 on the Common Organisation of the Markets in Processed Fruit and Vegetable Products", Brussels.
- Anonymous. 2003. "The Horticulture Sector in The European Union", European Commission Directorat General for Agriculture, 16p., Brussels.
- Anonymous. 2004. "Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the Simplification of the Common Market Organisation in Fruit and Vegetables, Brussels, COM(2004) 549 Final, European Commission, 9p. Brussels.
- Anonymous. 2005a. "EU Market Survey 2005 Fresh Fruit and Vegetables", Center for the Promotion of Imports (CBI) from Developing Countries, 173p., Brussels.
- Anonymous. 2005b. "EU-25 Agricultural Situation EU Horticultural Budget", USDA Foreign Agricultural Service, Voluntary Report- GAIN Report, USA.
- Anonymous. 2005c. "Communication from the Commission on Simplification and Better Regulation for the Common Agricultural Policy" COM(2005) 509 Final, European Commission, 12p., Brussels.
- Anonymous. 2006a. "CBI Market Survey: the Fresh Fruit and Vegetables Market in the EU", Center for the Promotion of Imports (CBI) from Developing Countries, 78p., Brussels.
- Anonymous. 2006b. "Towards a Reform of the Common Market Organisation for the Fresh and Processed Fruit and Vegetable Sectors, Consultation Document for Impact Assessment", European Commission, 13p., Brussels.
- Anonymous. 2006c. "Consultation Response from the National Heart Forum", European Commission, 7p., Brussels.
- Anonymous. 2006d "Growing success? the Effectiveness of the European Union Support for Fruit and Vegetable Producers' Operational Programmes Together with the Commission's Replies" Special Report No: 8/2006, European Court of Auditors, 27p., Luxembourg.

- Anonymous. 2007a. “Fruit and Vegetable Reform”, MEMO/07/28 European Commission, 6p., Brussels.
- Anonymous. 2007b. “Cap Reform: Fruit and Vegetable Reform Will Raise Competitiveness, Promote Consumption, Ease Market Crises And Improve Environmental Protection”, European Commission, 2p., Brussels.
- Anonymous. 2007c. “Fruit&Vegetables Reform 24 January 2007”, European Commission Agriculture and Rural Development, 59p., Brussels
- Anonymous. 2007d. “Reform of the Fruit and Vegetable Sector”, European Commission, 11p., Brussels.
- Anonymous. 2007e. “CAP Reform: Fruit and Vegetable Reform Will Raise Competitiveness, Protect Producers From Crisis, Increase Consumption, Improve Environmental Protection and Simplify Rules”, European Commission, IP/07/75, 3p., Brussels.
- Anonymous. 2007f. “Proposal for a Council Regulation Laying Down Specific Rules as Regards the Fruit and Vegetable Sector and Amending Certain Regulations”, European Commission, 48p., Brussels.
- Anonymous. 2007g. “Commission Staff Working Document, Accompanying Document to the Proposal for a Council Regulation Laying down Specific Rules as Regards the Fruit and Vegetable Sector and Amending Certain Regulations - Impact Analysis Summary” [com(2007) 17 final sec(2007) 74, European Commission, 9p., Brussels.
- Anonymous. 2007h. “Position on the Reform of the CMO Fruit and Vegetables (COM(2007)17Final)”, Committee of Professional Agricultural Organizations in the EU, General Confederation of Agricultural Co-operatives in the EU, 10p., Brussels.
- Atkin, C. and Fane, P. 2007. “Opportunities Arising from Reform of the EU Fruit and Vegetable Regime” A Bidwells Briefing Paper, Bidwells Land & Business Research., 13p.
- Can, F. 2005. “Avrupa Topluluğunda Tarımsal Ürünlere Yönelik Destekler ve Çiftçilere Yapılan Yardımlar”, T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Ankara.
- Eraktan, G. 2006. “Yaş Meyve-Sebze Piyasa Düzeni”, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi – ATAUM Ortak Tarım Politikası Kursu Sunumu. Ankara
- Erkal, A. 2003. “Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası Kapsamında Taze Meyve Ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni”, Tarım ve Köyışleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı AT Uzmanlık Tezi, Ankara.

- Hasha, G. 2004. “European Trading Arrangements in Fruits and Vegetables”, United States Department of Agriculture - Electronic Outlook Report from the Economic Research Service, 11p., USA.
- Köse, T. 2006. “Avrupa Birliğinde Meyve ve Sebze Sektörü ve Yaş Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni” T.C Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi – ATAUM, 42s., Ankara.
- Waite, R. and Hall, G., “Fruit and Vegetable Reform Draft: No Major Surprises Expected”, Agrafacts – News for Agribusiness Executives No: 87-6, Brussels.
- Yücer, A., Bayaner, A. ve Polat, S. 2006. “Ortak Piyasa Düzenleri Alt Çalışma Grup Raporları - Yaş Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni Alt Çalışma Grubu Raporu”, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara.

EKLER

Ek 1: Türkiye ve AB üyesi ülkelerin 2004/2006 dönemi yıllık toplam toplam meyve üretim miktarları

Ek 2: Avrupa Birliğinde 2006 yılında hasat edilen başlıca meyvelerin üretim miktarları

Ek 3: Türkiye ve AB üyesi ülkelerin 2004/2006 dönemi yıllık toplam toplam sebze üretim miktarları

Ek 4: Avrupa Birliğinde 2006 yılında hasat edilen başlıca sebzelerin üretim miktarları

Ek 5: Taze meyve ve sebze ortak piyasa düzenine tabi ürünler ve ürün kodları

Ek 1: Türkiye ve AB üyesi ülkelerin 2004/2006 dönemi yıllık toplam toplam meyve üretim miktarları (Faostat veritabanı)

	2004 (t)	2005 (t)	2006 (t)
Letonya	17.773	55.039	5.503
Malta	7.749	7.872	7.872
Finlandiya	14.701	16.577	16.409
Estonya	8.163	16.798	16.798
Lüksemburg	34.703	24.274	22.669
İrlanda	22.603	22.781	22.781
İsveç	34.088	32.573	32.913
Çek Cumhuriyeti	526.393	389.475	50.671
Belçika	640.875	589.623	59.545
Danimarka	70.696	72.988	71.517
Slovakya	95.828	9.927	94.986
Litvanya	50.355	123.961	126.456
GKRY	297.532	237.774	233.733
Slovenya	320.502	259.975	260.246
Birleşik Krallık	294.988	354.916	354.916
Bulgaristan	525.189	369.125	371.323
Hollanda	697.734	605.541	638.291
Avusturya	1.139.167	1.024.542	1.110.423
Macaristan	1.826.431	1.268.110	1.323.323
Portekiz	1.816.820	1.844.810	1.867.194
Romanya	3.038.435	2.156.666	2.434.654
Almanya	2.781.426	2.577.952	2.690.901
Polonya	3.520.158	2.920.439	3.211.874
Yunanistan	3.360.045	3.614.622	3.614.622
Fransa	11.064.437	9.906.640	9.681.700
Türkiye	11.062.522	12.997.754	12.563.040
İspanya	16.920.042	15.536.632	16.513.900
İtalya	18.001.405	18.133.979	17.812.032
Avrupa Birliği 27	67.128.238	62.262.954	63.688.723

Ek 2: Avrupa Birliğinde 2006 yılında hasat edilen başlıca meyvelerin üretim miktarları* (Eurostat veritabanı)

	Elma	Armut	Portakal
	<i>1000 ton</i>		
EU-27	11.771,13	2.762,96	6.820,07
BE	317,21	229,15	0,00
BG	26,13	:	0,00
CZ	134,09	:	0,00
DK	31,78	9,02	0,00
DE	857,03	:	0,00
EE	4,29	:	0,00
IE	:	:	0,00
EL	262,93	55,39	880,00
ES	660,70	590,00	3.210,90
FR	2.246,35	224,71	0,65
IT	2.164,32	897,81	2.470,66
CY	10,80	1,10	28,80
LV	33,90	1,31	0,00
LT	75,05	0,06	0,00
LU	3,82	0,21	0,00
HU	537,35	32,84	0,00
MT	0,10	0,19	1,09
NL	365,00	222,00	0,00
AT	509,14	117,24	0,00
PL	2.304,89	59,30	0,00
PT	239,67	168,98	227,97
RO	579,44	60,06	0,00
SI	119,18	11,45	0,00
SK	30,78	0,52	0,00
FI	3,26	:	0,00
SE	19,23	1,69	0,00
UK	234,70	29,14	0,00

* Tablodaki ürünlere ilişkin bazı veriler 2005 yılına aittir: Elma için BE, BG, CZ, EE, FR; Armut için BE, FR SE ve Portakal için FR.

Ek 3 : Türkiye ve AB üyesi ülkelerin 2004/2006 dönemi yıllık toplam toplam sebze üretim miktarları (Faostat veritabanı)

	2004	2005	2006
Luksembourg	970	983	809
Estonya	54.549	63.521	40.451
Malta	63.308	64.542	69.058
Slovenya	83.563	89.076	80.330
GKRY	132.818	137.175	136.588
Litvanya	347.284	338.042	184.004
Letonya	181.365	172.706	197.578
İrlanda	212.788	209.974	209.974
Finlandiya	236.533	250.532	236.940
Danimarka	254.076	252.701	252.862
Çek Cumhuriyeti	332.759	295.227	305.338
İsveç	326.498	327.131	323.184
Slovakya	341.241	338.906	332.989
Avusturya	550.981	511.614	528.730
Bulgarisstan	989.987	522.125	788.820
Macaristan	2.033.336	1.547.425	1.456.109
Belçika	2.554.738	2.419.267	2.160.766
Portekiz	2.520.230	2.419.883	2.209.950
Birleşik Krallık	2.634.790	2.772.140	2.772.140
Almanya	3.268.671	3.157.823	3.157.217
Yunanistan	4.254.399	3.938.829	3.938.829
Romanya	4.775.916	3.826.612	4.141.062
Hollanda	4.405.944	4.149.347	4.149.347
Polonya	5.746.012	5.620.854	5.281.963
Fransa	6.418.021	6.037.845	5.752.252
İspanya	13.383.325	13.355.751	12.512.689
İtalya	16.350.576	15.994.282	15.132.745
Türkiye	25.347.546	26.290.249	25.722.923
Avrupa Birliği 27	72.454.678	68.814.313	66.352.724

Ek 4: Avrupa Birliğinde 2006 yılında hasat edilen başlıca sebzelerin üretim miktarları* (Eurostat veritabanı)

	Domates	Havuç	Soğan
	<i>1000 ton</i>		
EU-27	15.828,69	5.255,27	5.033,60
BE	229,61	239,40	53,02
BG	212,97	13,27	20,27
CZ	15,01	22,77	50,61
DK	17,64	69,10	55,67
DE	53,24	504,16	337,27
EE	1,22	9,96	0,20
IE	:	:	:
EL	1.550,00	36,90	199,10
ES	3.679,80	:	1.151,20
FR	750,74	614,83	337,04
IT	6.357,22	640,08	361,09
CY	34,50	1,80	7,00
LV	0,31	31,64	13,57
LT	0,84	33,46	7,57
LU	0,07	0,28	0,04
HU	204,56	83,80	94,74
MT	15,91	1,24	7,29
NL	675,00	541,00	920,00
AT	39,11	77,20	99,74
PL	246,66	833,22	590,20
PT	:	:	:
RO	571,54	193,87	251,26
SI	4,61	2,95	5,39
SK	35,56	12,97	13,12
FI	38,74	56,65	17,68
SE	18,26	100,61	:
UK	83,09	632,54	373,35

* Tablodaki ürünlere ilişkin bazı veriler 2005 yılına aittir: Domates için BE, CZ, EE; Havuç için BE, EE ve Soğan için BE, EE;

Ek 5 : Taze meyve ve sebze ortak piyasa düzenine tabi ürünler ve ürün kodları

G.T.İ.P.	Tanım
0702 00 00	Domates, taze veya soğutulmuş
0703	Soğan, soğancık, sarımsak, pırasa ve diğer soğanlı sebzeler, taze veya soğutulmuş
0704	Lahana, karnabahar, şalgamlı lahana, karalahana ve diğer yenilebilir turpgiller, taze veya soğutulmuş
0705	Marul ve çikori, taze veya soğutulmuş
0706	Havuç, şalgam, salata pancarı, iskorçina, şalgamlı kereviz, turp ve benzer yenilebilir kökler, taze veya soğutulmuş
0707 00	Hıyar, taze veya soğutulmuş
0708	Baklagiller, kabuklu veya kabuksuz, taze veya soğutulmuş
ex 0709	Diğer sebzeler, taze veya soğutulmuş (0709 60 91, 0709 60 95, 0709 60 99, 0709 90 31, 0709 90 39, 0709 90 60 alt başlıklarında yer alan sebzeler hariç)
ex 0802	Diğer sert kabuklu meyveler, taze veya kurutulmuş, kabuklu veya soyulmuş olsun olmasın,(0802 90 20 alt başlığına giren malabar ve kola ağacı hariç)
0803 00 11	Taze sinirotları
ex 0803 00 90	Kurutulmuş sinirotları
0804 20 10	İncir, taze
0804 30 00	Ananas
0804 40 00	Avokado
0804 50 00	Hint armudu, mango ve mangostan
0805	Narenciye, taze veya soğutulmuş
0806 10 10	Taze sofralık üzüm
0807	Kavun (karpuz dahil) ve papaya, taze

**Ek 5 : Taze meyve ve sebze ortak piyasa düzenine tabi ürünler ve ürün kodları
(Devam)**

0808	Elma, armut ve ayva, taze
0809	Kayısı, kiraz, şeftali (nektarın dahil), erik ve çakal eriği, taze
0810	Diğer meyveler, taze
0813 50 31 0813 50 39	Özel karışımlar veya 0801 ve 0802'de yer alan kurutulmuş sert kabuklu meyvelerin karışımları
091020	Safran
ex 0910 99	Kekik, taze veya dondurulmuş
ex 1211 90 85	Fesleğen, oğulotu, nane, güvey otu, yabani mercanköşk, biberiye, adaçayı, taze veya dondurulmuş
121299 30	Keçiboynuzu

*GTİP- Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonları